

TOOTJA VASTUTUS ELEKTROONIKAROMU JA ROMUSÕIDUKITE KÄITLEMISEL

Juhendeid elektroonikaromu ning romusõidukite
kohta käivate õigusaktide nõuete täitmiseks

Romu pulbriks!

Kõlab ehk ärplevalt? Tegelikult võib seda üleskutset suisa keskkonnanägemiseks pidada. Alles hiljuti me õieti ei teadnudki, mis sai kasutusest kõrvaldatud elektri- ja elektroonikaseadmetest või mootorsõidukitest ja nende osadest. Täna teame, et keskkonnaprobleemide vältimiseks tuleb neid "kallihinnalisi jäätmeid" prügilasse saatmise asemel muudest jäätmetest eraldi koguda ning võimalikult suurel määral taaskasutada. Kogutud elektroonikaromu ja romusõidukite taaskasutamise üks etapp on nende purustamine-peenestamine – nende "pulbriks tegemine".

Turumajandus, mis tuli meile 15 aastat tagasi, on paljudele andnud kaua igatsetud asju, muuhulgas ka auto. Esialgu oli see tihtilugu küll kasutatud, lääneriikides pigem romuks peetud sõiduk, kuid siiski kättesaadav kaup. Täna on registreeritud sõidukite arv Eestis neljakordistunud, ulatudes juba üle 400 000. Autode suhtarvult elaniku kohta ei ole me veel arenenud tööstusriikidele järele jõudnud, küll aga maitseme juba kiire autostumise (et mitte öelda autouputuse) esimesi vilju. Koos kasutatud autodega ilmusid romulad, mille peamine eesmärk oli pakkuda müügiks sobivaid varuosi. Samas puudus lammutamisel tihti otsene side auto registrist kustutamise ja mitte kõik "tõelised romud" ei ole lammutusse jõudnud. Need ootavad kuskil kuuri taga või garaažis, kuni looduslikud protsessid lõpuks mitte ainult sõidukõlblikkusega, vaid autoga üldse ühele poole saavad. Ka kogutud romusõidukite lammutamine ei ole kindlasti vastanud tänapäeva nõuetele. Taaskasutusse on suunatud valdavalt metallosad, muud tekkivad materjalid ja jäätmed (tihti ka ohtlikud) satuvad enamasti prügilatesse.

Vanade elektri- ja elektroonikaseadmetega on veelgi segasem lugu. Elektroonikaromu on vähesel määral kogutud ja taaskasutatud, eriti neid seadmeid, mille kohta öeldi, et "metall on tal sees". Vanad külmikud, kinesiograafid, arvutid jm romu – kõik siiski kadus kusagile. Eesti tavade kohaselt kaevati osa neist tihtilugu lihtsalt maasse – üllatuseks uutele maaomanikele. Nõukogudeaegset kolmepuudast värvitelekati – kunagi tähendas see eluunistuste täitumist – ei olnud õieti kellelegi üle anda.

Selge on see, et nii jätkata ei saa. Mitmed 2005. aastal vastu võetud õigusaktid näevad ette olulisi muudatusi nii romusõidukite ja nende osade kui ka elektroonikaromu kogumises, taaskasutuses ja käitluses. Rakendus tootja vastutuse põhimõtte, mis suunab nn probleemtoodete tootjat tema poolt turule lastud toodetest tekkivaid jäätmeid kokku koguma ja taaskasutama. Selles osas ei ole tootjate esmane suhtumine ehk avari rööm. Pikas vaates saadakse aga kindlasti hakkama, kui vähegi tahetakse, ja see on kahtluseta nii tootjate, tarbijate kui ka keskkonna huvides.

Käesoleva juhendmaterjali eesmärk on anda lühiülevaade elektroonikaromu ja romusõidukite kohta käivate õigusaktide nõuetest ning jagada selgitusi nende nõuete täitmiseks. Trükkis on mõeldud eeskätt ettevõtjatele, kelle kohta hakkab kehtima tootja vastutuse kohustus ja kes peavad seetõttu arvestama nende õigusaktide nõudeid oma igapäevategevuses. Teavet ja juhiseid pakutakse ka kohalikele omavalitsustele ja keskkonnametritele, jäätmekäitlejatele ning laiemale üldsusele.

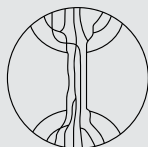
Edu soovides,

Peeter Eek

Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna juhataja

SISUKORD

1	Elektroonikaromu ja romusõidukid – miks neid koguda ja taaskasutada?	3
2	Lühiülevaade õigusaktidest	5
2.1	Jäätmeseadus ja tootja vastutus	5
2.2	Muud õigusaktid	6
3	Elektroonikaromu kogumine ja taaskasutamine	9
3.1	Tootja vastutuse alla käivad elektri- ja elektroonikaseadmed	9
3.2	Osapooled ja nende rollid	11
3.3	Tootjate kohustused	12
3.3.1	Arvestuse pidamise ja registreerimise kohustus	13
3.3.2	Märgistamise ja teavitamise kohustus	13
3.3.3	Kogumis- ja tagasivõtukohustus	15
3.3.4	Taaskasutuskohustus	16
3.4	Elektroonikaromu käitlusnõuded	17
3.5	Tagasivõtu- ja taaskasutuskohustuse täitmise võimalused	18
3.6	Kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimine ja finantseerimine	19
4	Romusõidukite ja nende osade kogumine ja taaskasutamine	22
4.1	Tootja vastutuse alla käivad mootorsõidukid ja nende osad	22
4.2	Osapooled ja nende rollid	22
4.3	Tootjate kohustused	24
4.3.1	Arvestuse pidamise ja registreerimise kohustus	25
4.3.2	Teavitamise kohustus	25
4.3.3	Kogumis- ja tagasivõtukohustus	26
4.3.4	Kordus- ja taaskasutuskohustus	27
4.4	Romusõidukite käitlusnõuded	28
4.5	Tagasivõtu- ja taaskasutuskohustuse täitmise võimalused	29
4.6	Kogumissüsteemi toimimise kirjeldus	30

KESKKONNAMINISTEERIUM

Trükise väljaandmiskulud kattis Keskkonnaministeerium

Koostaja: Harri Moora

Kujundus ja trükk: AS Triip 2006

roheline trükis

Trükitud 100% taastoodetud paberile Cyclus looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega ©Triip 2006

1 Elektroonikaromu ja romusõidukid – miks neid koguda ja taaskasutada?

Üha suurenev tarbimine ja uute turgude teke on viinud selleni, et elektri- ja elektroonikaseadmetest (EE-seadmed) tekkivatest jäätmetest ehk elektroonikaromust on saanud üks kõige kiiremini kasvav jäätmevoog. Hinnanguliselt suurenevad Euroopa Liidu liikmesriikides elektroonikaromu kogused muude jäätmetega võrreldes kolm korda kiiremini. Elektroonikaromu tekkis 1998. aastal 6 mln tonni – umbes 4% olmejäätmete üldmahust. Praegu tekib seda ligikaudu 8 mln tonni, viie aasta pärast hinnanguliselt juba 12 mln tonni aastas. Ka sõiduaudote tootmine on Euroopa Liidu riikides viimase 20 aasta jooksul pidevalt suurenenud, lähenedes juba 15 mln autoni aastas. Igal aastal kogutakse ja käideldakse Euroopas ligikaudu 9 mln autot.

Eestiski on viimase kümne aasta jooksul EE-seadmete ja mootorsõidukite hulk plahvatuslikult kasvanud. Elektroonikaromu tekib Eestis hinnanguliselt ligikaudu 9000 tonni aastas, kusjuures impordistatistikalet tuginedes võib arvata, et nimetatud jäätmekoguste kasv on ligikaudu 5% aastas.¹ Kui 1990. aastate esimesel poolel toodi lääneriikidest Eestisse valdavalt kasutatud mootorsõidukeid, siis viimastel aastatel on jõudsalt suurenenud ka uute sõidukite registreerimine (ligikaudu 20 000 aastas). Samas on just varem Eestisse toodud kasutatud sõidukid muutumas romuks, mis vajab kogumist ja keskkonnaohutut käitlemist.

Et Eestis on elatustase lääneriikidega võrreldes madalam, võib arvata, et nii autosid kui ka elektrilisi majapidamismasinaid kasutatakse meil kauem ja seetõttu ei muutu need nii ruttu käitlemist vajavateks jäätmeteks. Keskkonna ja loodusvarade säästmise seisukohalt on see kahtlemata hea. Probleeme on romuga aga ikkagi ja mõneti rohkemgi kui Põhjamaades ja lääneriikides. Kogumise ja taaskasutuse korraldamatuse tõttu ei oska tarbijad oma aja ära elanud elektri- ja elektroonikaseadmetega midagi peale hakata. Väiksemad seadmed rändavad prügikonteinerisse, suuremad seisavad aga kuskil panipaigas, neid sokutatakse prügikonteineri kõrvale või, mis hoopis hullem, kusagile loodusesse. Romusõidukitest on seniajani taaskasutatud peamiselt metalloosi, samas kui muud materjalid (plast, kummi, klaas jms) ladestatakse enamasti veel prügilattes.

Mootorsõidukitest ja EE-seadmetest tekkinud jäätmed sisaldavad ohtlikke aineid. Kui need keskkonda (k.a tavajäätmete prügilasse) satuvad või kui jäätmeid nõuetekohaselt ei käidelda, võivad need põhjustada tõsiseid tervise- ja keskkonnaprobleeme. Nende probleemide vältimiseks on hädavajalik vähendada ja asendada sõidukites ja EE-seadmetes sisalduvaid ohtlikke aineid ning tagada, et tekkinud romu ei satuks keskkonda. Kasutusest kõrvaldatud EE-seadmete ja romusõidukite käitlemisel on oluline, et nende kogumine, hoidmine ja käitlemine viiakse läbi vastavaid nõudeid silmas pidades.

KAS TEAD, ET

- ühe personaalarvuti tootmine tekitab 1500 kg
- ühe sülearvuti tootmine tekitab 400 kg
- ühe mobiiltelefoni tootmine tekitab 75 kg

JÄÄTMEID

- ligikaudu 25% romusõidukist on ohtlikud jäätmed

¹ EES-Ringluse andmetel.

Loodusvarade ja energia säästliku kasutamise seisukohast on oluline suunata võimalikult suur kogus mootorsõidukites ja EE-seadmetes sisalduvatest materjalidest taaskasutusse.

See kõik eeldab, et osapooled alates tootjatest kuni lõpptarbijateni võtaksid vastutuse nende poolt toodetud, edasimüüdud või kasutatud EE-seadmetest või mootorsõidukitest tekkinud romu kogumis- ja taaskasutussüsteemi ellu viimisesse.

2 Lühiülevaade õigusaktidest

2.1 Jäätmeseadus ja tootja vastutus

Elektri- ja elektroonikaseadmete ning mootorsõidukite, teatavate ohtlike ainete kasutamise piirangute ning neist tekkivate jäätmete kogumise, taaskasutamise ja käitlemise nõuded on Euroopa Liidu tasandil sätestatud järgmiste direktiividega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/96/EÜ elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete kohta
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/95/EÜ teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes

Nende Euroopa Liidu direktiivide nõuded kajastuvad 28. jaanuaril 2004. aastal vastu võetud **jäätmeseaduses ja selle alamaktides**.

Jäätmeseadus kehtestab **tootja vastutuse põhimõtte**, mille kohaselt peab tootja (üldjuhul toote valmistaja, maaletooja või turustaja) tagama tema valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud probleemtootest tekkivate jäätmete kokkukogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise. Seejuures peab nende tegevustega seotud kulud kandma tootja. See tähendab, et tootjad peavad korraldama oma toodetest tekkinud jäätmete tagasivõtmise ja kogumise ning taaskasutamise ja käitlemise ilma selleks lõpptarbijatelt tasu nõudmata (vt ka ptk-d 3 ja 4).

Jäätmeseadus määratleb **tootja** mõiste, mis põhimõtteliselt kehtib kõikide isikute kohta, kellele probleemtoodetega seoses langeb tootja vastutuse kohustus. Samas on elektri- ja elektroonikaseadmete valdkonnas tootja mõistet mõneti täpsustatud (vt ptk 3.2).

KES ON TOOTJA?

Jäätmeseaduse tähenduses on tootja isik, kes:

- valmistab ja müüb tooteid oma kaubamärgi või -nimetuse all, sõltumata müügiviisist, kaasa arvatud posti- ja elektrooniline müük;
- tegeleb teiste poolt valmistatud toodete edasimüügiga, sõltumata müügiviisist, kaasa arvatud posti- ja elektrooniline müük;
- veab sisse tooteid Eestisse nende turustamise või edasimüümise eesmärgil.

Jäätmeseadus määratleb ka **probleemtoote**, milleks on:

- patareid ja akud;
- PCB-sid sisaldavad seadmed;
- **mootorsõidukid ja nende osad, k.a rehvid;**
- **elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad.**

Täpsem ülevaade mootorsõidukite ja nende osade ning elektri- ja elektroonikaseadmete liikidest ja kategooriatest, mida jäätmeseaduse ja selle alamaktide nõuded reguleerivad, on esitatud peatükkides 3.1 ja 4.1.

- *TOOTJA peab tagama tema valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud probleemtootest tekkivate jäätmete kokkukogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise, kusjuures nende tegevustega seotud kulud peab kandma tootja.*
- *LÕPPTARBIJAL on õigus tekkinud jäätmed tasuta üle anda tootjate poolt korraldatud kogumissüsteemi.*

Peale selle sätestab jäätmeseadus terve rea **üldisi nõudeid ja kohustusi tootjatele jäätmetekke vähendamiseks ja tekkivate jäätmete keskkonnahoidlikuks kogumiseks.**

Muuhulgas peavad tootjad:

- 1) toodete valmistamisel piirama ohtlike ainete kasutamist ning hõlbustama jäätmete ringlussevõttu ja edendama teisese toorme kasutamist tootes;
- 2) arvestama toodetest tekkivate jäätmete keskkonnahoidliku käitlemise nõudeid, eelkõige taaskasutamise nõudeid tuleb arvesse võtta juba toodete kavandamisel ja projekteerimisel;
- 3) andma jäätmekäitlejatele teavet kasutatud materjalide ja tootekomponentide, ohtlike ainete olemasolu ja nende asukoha kohta tootes.

Viimati nimetatud põhimõtted ja kohustused on tootja vastutuse teemat käsitledes tihtipeale tagaplaanile jäetud. Samas on just nendel kohustustel, mis suunavad tootjaid mõtlema ja ka vastutama tootes sisalduvate ainete, koostisosade ja toote kui terviku eest alates toote valmistamisest kuni toote muutmiseni jäätmeteks, oluline osa kogu tootja vastutuse põhimõtte rakendamisel.

Et piirata probleemtoodetes, k.a EE-seadmetes ja mootorsõidukites, ohtlike ainete kasutamist ning vältida sellest tulenevat mõju nii keskkonnale kui inimese tervisele, **sätestab jäätmeseadus probleemtoodete valmistamise, sisseveo, müügi ja kasutamise keelud ning piirangud.** Keelatud on valmistada, sisse vedada, müüa ja kasutada selliseid probleemtooteid, mis sisaldavad kemikaaliseaduse § 9 lõigete 2 ja 3 alusel antud määrustega kinnitatud keelustatud ja rangelt piiratud käitlemisega kemikaalide nimekirjas loetletud keelustatud tööstuskemikaale.

2.2 Muud õigusaktid

Jäätmeseaduse alusel on kehtestatud terve rida määrusi, millega on sätestatud täpsustavad nõuded ja tingimused EE-seadmete ja mootorsõidukite valmistamiseks, sisseveoks ja kasutamiseks ning neist tekkivate jäätmete kogumiseks, taaskasutamiseks ja kõrvaldamiseks.

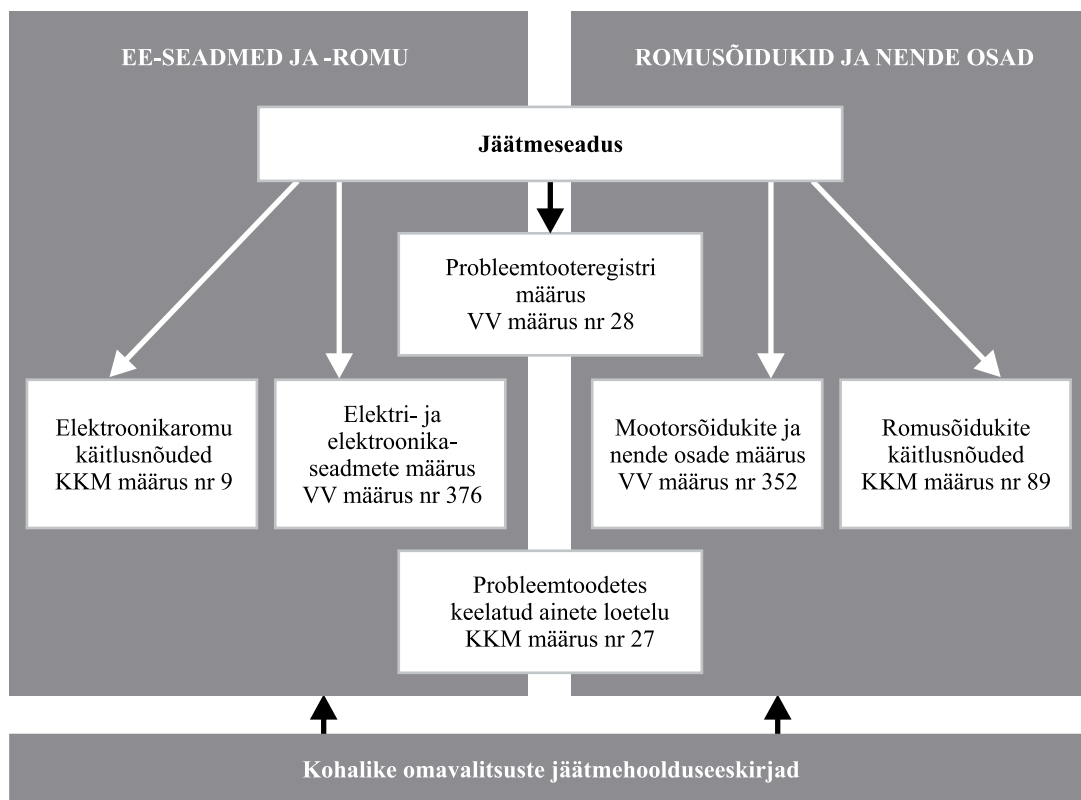
Vabariigi Valitsuse 29. aprilli 2004. aasta määrus nr 158 **“Probleemtoodetes keelatud ohtlike ainete täpsustav loetelu ning probleemtoodetele kehtestatud keelud ning piirangud”** kehtestab keelatud ainete täpsustatud loetelu ning ohtlike ainete sisalduse piirnormid, mille puhul kehtib nii mootorsõidukite kui ka EE-seadmete ja nende osade valmistamise, sisseveo, müügi ja kasutamise keeld, ning eraldi piirnormid, mille puhul seda ei kohaldata. Peale selle kehtestab nimetatud määrus tähtsajad nende piirangute rakendamiseks.

1
2
3
4

Tootja vastutusel põhineva elektroonikaromu ja romusõidukite kogumis- ja taaskasutussüsteemi käivitamisel on oluline, et oleks ülevaade tootjatest, maaletootjatest ja turustajatest ning nende poolt Eesti turule lastud probleemtoodetest ja neist tekkinud jäätmete kogumise, taaskasutamise ja käitlemise andmetest. Sellest lähtuvalt on jäätmeseaduse alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 30. jaanuari 2006. aasta määrus nr 28 **“Riikliku probleemtooteregistri asutamine ja registri pidamise põhimäärus”**. Määrus näeb ette asutada **riiklik probleemtooteregister (PROTO)**. PROTO eesmärk on pidada arvestust Eestis toodetud, Eestisse sisse veetud ja Eestist välja veetud probleemtoodete ning neist tekkinud jäätmete taaskasutamise üle. Nimetatud registri volitatud töötleja on Keskkonnaministeeriumi hallatav riigiasutus – **Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus** (www.keskkonnainfo.ee).

Ülevaade õigusaktidest

Jäätmeseaduse kohaselt on kehtestatud kaks määrust, mis sätestavad täpsemad nõuded ja korra elektri- ja elektroonikaseadmete ning neist tekkivate jäätmete tagasivõtuks, kogumiseks, taaskasutamiseks ja käitlemiseks.

- Vabariigi Valitsuse 24. detsembri 2004. aasta määrus nr 376 **“Elektri ja elektroonikaseadmete märgistamise viis ja kord ning elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvude saavutamise tähtajad”**
- Keskkonnaministri 9. veebruari 2005. aasta määrus nr 9 **“Elektri- ja elektroonikaseadmete romude käitlusnõuded”**

Nagu EE-seadmete, nii on ka romusõidukite ja nende osade (k.a vanarehvid) kohta kehtestatud jäätmeseaduse alusel kaks määrust, mis sätestavad romusõidukite ja nende osade tagasivõtu/kogumise, taaskasutamise ja käitlemise täpsemad nõuded ja korra.

- Vabariigi Valitsuse 13. detsembril 2004. aasta määrus nr 352 ***“Mootorsõidukite ja nende osade kogumise, tootjale tagastamise või kõrvaldamise nõuded, kord ja sihtarvud ning rakendamise tähtajad”***
- Keskkonnaministri 8. juuli 2004. aasta määrus nr 89 ***“Romusõidukite käitlusnõuded”***

Kohalik omavalitsus vastutab oma haldusterritooriumil jäätmehoolduse ja jäätmekäitluse koordineerimise (k.a jäätmete liigiti kogumine) eest. Jäätmehoolduse korraldamiseks on omavalitsused kehtestanud **kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirja**, mis võib sätestada jäätmete (k.a elektroonikaromu ja romusõidukid ning nende osad) kogumise, käitlemise ja kõrvaldamise nõuded ja korra konkreetse omavalitsusüksuse haldusterritooriumil.

3 Elektroonikaromu kogumine ja taaskasutamine

3.1 Tootja vastutuse alla käivad elektri- ja elektroonikaseadmed

Elektri- ja elektroonikaseadmete kohta arvestuse pidamise ja märgistamise, elektroonikaromu kogumise, tagastamise ja taaskasutamise (k.a taaskasutamise sihtarvude täitmine) ning kõrvaldamise nõuete täitmine eeldab, et EE-seadmete tootjatel/valmistajatel, maaletoojatel ja turustajatel, aga ka teistel osapooltel (vt allpool ptk 3.2) on selge arusaam, millised seadmed üldse tootjavastutuse alla kuuluvad.

Kuna EE-seadmete tüüpe ja liike on väga palju, siis võib see olla küllaltki keeruline ülesanne.

Elektri- ja elektroonikaseadmete mõiste on määratletud jäätmeseaduses.

TOOTJA VASTUTUSE ALLA KUULUV EE-SEADE ON:

- *seade, mis vajab töötamiseks elektrivoolu või elektromagnetvälja,*
- *seade selle voolu ja välja tekitamiseks, suunamiseks ning mõõtmiseks*
- *mõeldud kasutamiseks pingel mitte üle 1000 V vahelduvvoolu ning mitte üle 1500 V alalisvoolu korral.*

EE-seadmed on kasutusotstarbe järgi liigitatud kümnesse kategooriasse.

Lühidalt võib öelda, et EE-seadmeteks võib lugeda kõiki seadmeid, mis tarbivad mitte üle 1000V vahelduvvoolu ning mitte üle 1500V alalisvoolu ning mis ei ole riigi julgeoleku ja kaitsevõime tagamiseks valmistatud EE-seadmed või meditsiinilised implantaadid. Ka teatud tööstuslikud seadmed (nt suured paiksed tööstuslikud tööriistad/seadmed) ei kuulu jäätmeseadusega kehtestatud tootja vastutuse alla.

EE-seadmed on kasutusotstarbe järgi omakorda **liigitatud kümnesse kategooriasse** (Vabariigi Valitsuse määruses nr 376 lisa 1).

EE-seadmete kategooriad

Nr	EE-seadme kategooria	Näide
1.	Suured kodumasinad	Külmikud, pesumasinad, pliidad, mikrolaineahjud, elektriradiaatorid, ventilatsiooniseadmed
2.	Väikesed kodumasinad	Tolmuimejad, triikraud, kohvimasinad, röstrid, juukselõikusmasinad, kaalud, kellad
3.	Infotehnoloogia- ja telekommunikatsiooniseadmed	Arvutid, kuvarid, printerid, koopiamasinad, faksid, telefonid, mobiiltelefonid, kalkulaatorid

4.	Tavatarbijatele määratud seadmed	Raadiod, televiisorid, videokaamerad, magnetofonid, helivõimendid, muusikariistad
5.	Valgustusseadmed	Luminofoorlampide valgustid, sirged luminofoorlampid, kompaktlampid
6.	Elektri- ja elektrontööriistad (välja arvatud suured paigsed tööstuslikudööriistad)	Puurid, saed, treimise, freesimise, lihvimise, saagimise seadmed, niidukid, õmblusmasinad, aiatööriistad
7.	Mänguasjad, vaba aja veetmise ja spordivahendid	Videomängud, elektriliste või elektrooniliste komponentidega spordivahendid, elektrirongid
8.	Meditatsiooniseadmed	Mõõtmis-, kaalumis-, reguleerimisseadmed, seire- ja valveseadmed
9.	Seire- ja valveseadmed	Mõõtmis-, kaalumis-, reguleerimisseadmed, seire- ja valveseadmed
10.	Automaadid	Kohviautomaadid, tahkete toodete automaadid, sularahautomaadid

EE-seadmete täielik nimekiri on toodud Vabariigi Valitsuse määruses nr 376 lisa 1.

EE-seadmete kogumis- ja taaskasutussüsteemi rakendamise ja finantseerimise seisukohast on oluline vahet teha **kodumajapidamises kasutatavate** (siia kuuluvad ka kodumajapidamises kasutatavatega sarnased seadmed, mida kasutatakse kommerts-, tööstus- ja muudes valdkondades) ning **muude kui kodumajapidamises kasutatavate** EE-seadmete vahel (vt ka ptk-id 3.3.3 ja 3.6).

EE-seadmete kasutajatel on kõige olulisem aru saada EE-seadmetele kantud märgisest, mis näitab, millised seadmed kuuluvad tootja vastutuse alla (vt ka ptk 3.3.2). Märgis teavitab tarbijat, et seda elektroonikaromu saab tasuta tagastada kauplusesse või tootjate poolt korraldatud elektroonikaromu kogumissüsteemi. Samas on oluline teada, et enne 13. augustit 2005 ostetud EE-seadmed ei pruugi kanda lahuskogumise märgist, kuid see ei tähenda, et neid ei ole võimalik elektroonikaromu kogumissüsteemi tagastada (vt ka ptk 3.3.3).

3.2 Osapooled ja nende rollid

EE-seadmete ja neist tekkivate jäätmete kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega seotud õigusaktide nõuete täitmisel on oma osa kõikidel osapooltel.

Õigusaktidega sätestatud nõuete täitmisel on põhiroll tootjatel. Vabariigi Valitsuse 24. detsembri 2004. aasta määrus nr 367 täpsustab jäätmeseaduses esitatud tootja mõistet. **Elektri- ja elektroonikaseadmete tootjaks** loetakse isikut, kes valmistab ja müüb oma kaubamärgiga seadmeid, või kes müüb oma kaubamärgiga edasi muude tarnijate toodetud seadmeid. Tootjaks loetakse ka isikut, kes veab EE-seadmeid EL liikmesriiki, k.a Eestisse sisse või välja kaubanduslikel alustel (näiteks müük edasimüüjatele, tarbijatele).²

Tootja mõiste alla langevad ettevõtted peavad pidama arvestust nende poolt valmistatud, sisse ja välja veetud EE-seadmete ning neist tekkivate jäätmete kohta. Samuti on tootja kohustatud tagama ja finantseerima kasutuselt kõrvaldatud EE-seadmete nõuetekohase kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamise eest ning omama selleks piisavat tagatist (vt ka ptk 3.6).

Elektroonikaromu kogumissüsteemis on oluline roll **EE-seadmete turustajal**. Turustaja on isik, kes kaubanduslikul alusel pakub EE-seadmeid isikutele, kes kavatsevad neid tooteid kasutada. Turustajateks võib seega lugeda EE-seadmeid müüvaid hulgi- ja jaemüügiettevõtteid. Turustajate peamine kohustus on võtta tekkinud elektroonikaromu EE-seadmete kasutajatelt tagasi (vt ptk 3.3.3).

Tähtsat rolli elektroonikaromu kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamise korraldamisel ning kogumissüsteemi haldamisel mängib tootjate loodud **tootjavastutusorganisatsioon (TVO)**, kellele ettevõtte saab üle anda kõik või osa endal lasuvatest tootjavastutuskohustustest (vt ptk 3.6).

Riigi (Keskkonnaministeerium ja selle allasutused) kohustuste hulka kuulub õigusaktide eelnõude väljatöötamine, kehtivate õigusaktide täpsustamine ja rahvusvahelise koostöö arendamine. Riigiasutuste ülesannete hulka kuulub ka EE-seadmete ja neist tekkinud jäätmete üldise arvestuse pidamise (probleemtoodete registri pidamine) ning järelevalve korraldamine (Keskkonnainspeksioon).

Elektroonikaromu kogumissüsteemi korraldamisel on oluline roll **kohalikul omavalitsusel**, kes koordineerib jäätmete, k.a elektroonikaromu liigiti kogumist (kogumispunktide kooskõlastamine, jäätmejaamade kasutamine jms) oma haldusterritooriumil.

Elektroonikaromu liigiti kogumisel, taaskasutamisel ja kõrvaldamisel on tähtis koht **jäätmekäitlusettevõttel** kui elektroonikaromu praktiliste käitluslahenduste pakkujal ja selle tegevuse läbiviijal. Jäätmekäitlejad peavad elektroonikaromu käitlemisel järgima mitmeid keskkonnanõudeid (vt ptk 3.4).

Kogumis- ja taaskasutussüsteemi efektiivne toimimine sõltub paljuski **EE-seadmete kasutajate** teadlikkusest ja nende süsteemis osalemise aktiivsusest. Tarbijatel ja lõppkasutajatel on õigus oma kasutatud seadmed ja neist tekkinud jäätmed üle anda tootjate loodud kogumissüsteemi. Selleks peavad nad tekkinud elektroonikaromu muudest jäätmetest eraldi koguma ja EE-seadmete müügikohtadesse või nõuetele vastavatesse kogumispunktidest toimetama (vt ka ptk 3.3.3).

² Tootjaks ei loeta üksnes rahastamislepingu alusel rahastavat isikut (nt pangad liisinguteenust osutades), kui ta ei tegutse ka tootjana.

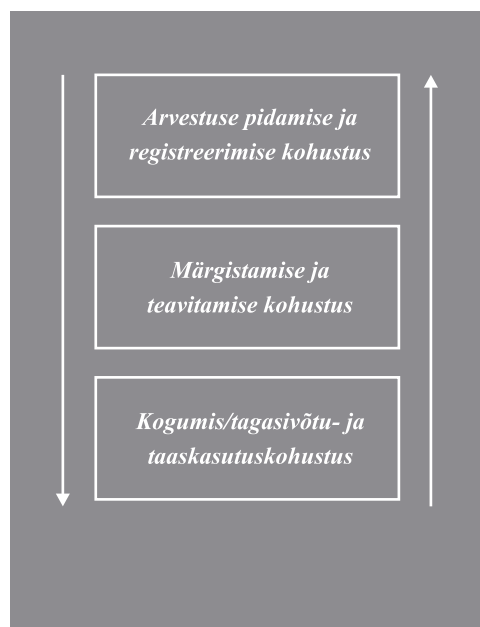
Ülevaade osapooltest ja nende kohustustest

Osapool	Kohustused/rollid
Tootja/maaletooja	Peab arvestust valmistatud, liikmesriiki sisse ja sealt välja veetud EE-seadmetest, tekkinud elektroonikaromust ja selle käitlemisest. Korraldab ja rahastab nõuetekohast elektroonikaromu kogumist/tagasivõttu, taaskasutamist ja kõrvaldamist. Selle kohustuse täitmiseks peab tal olema piisav tagatis.
Turustaja	Võtab kasutajalt tagasi elektroonikaromu ehk on üks lüli tagasivõtusüsteemis. Variant A – võtab uue ostenud seadme vastu tagasi sama liiki vana seadme ehk nn 1:1 tagasivõtt. Variant B – kui 10 km raadiuses puudub elektroonikaromu kogumispunkt, peab sõltumata sellest, kas klient ostab või ei osta turustajalt uut seadet, võtma vastu piiramatul arvil elektroonikaromu.
Tootjavastutus-organisatsioon (TVO)	Võtab tootjatelt üle kõik või osa kohustusi, korraldades nende eest EE-seadmete nõuetekohast aruandlust ning elektroonikaromu kogumist, taaskasutamist ja käitlemist.
Kohalik omavalitsus (KOV)	Koordineerib koostöös tootjate või TVO-ga jäätmekäitlust oma haldusterritooriumil. Sätestab täpsustatud nõuded ja korra jäätmehoolduseeskirjas.
Jäätmekäitleja	Viib läbi elektroonikaromu kogumist, taaskasutamist ja kõrvaldamisse suunamist vastavalt kehtestatud nõuetele.
Lõppkasutaja, tarbija	Kogub elektroonikaromu lahus muudest jäätmetest. Vastutab jäätmete nõuetekohase üleandmise eest kogumispunkti.

3.3 Tootjate kohustused

Nagu eespool kirjeldatud, on EE-seadmete ja neist tekkiva elektroonikaromu kogumise/tagasivõtu ja taaskasutusega seotud osapooltel terve rida õigusaktidest tulenevaid kohustusi.

Suur osa nimetatud kohustustest langeb EE-seadmete tootjate (seadmete valmistajate ja maaletoojate) ja turustajate või nende kohustused üle võtnud tootjavastutusorganisatsiooni õlgadele. Seetõttu on alljärgnevalt antud detailsem ülevaade just nendele osapooltele kehtestatud nõuetest ja kohustustest.

3.3.1 Arvestuse pidamise ja registreerimise kohustus

Vabariigi Valitsuse 30. jaanuari 2006. aasta määruse nr 28 kohaselt on iga tootja kohustatud pidama arvestust tema poolt Eestis toodetud, Eestisse sisse veetud ja välja veetud EE-seadmete ning neist tekkinud jäätmete kogumise, taaskasutuse ja kõrvaldamise kohta ning regulaarselt esitama need andmed Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse hallatavasse **probleemtooteregistrisse** (vt lisainfo www.keskkonnainfo.ee). Nimetatud andmed tuleb esitada probleemtooteregistri määruse lisades esitatud vormide kohaselt. Eraldi tähelepanu tuleb pöörata **jäätmekäitluskavale**, mis peab andma piisava ülevaate sellest, kuidas ettevõtte on kavas korraldada tema poolt turule lastud EE-seadmetest tekkivate jäätmete kogumist ning nende nõuetekohast taaskasutust ja kõrvaldamist.

Kõik tootjad või nende kohustused üle võtnud tootjate ühendus/tootjavastutusorganisatsioon peavad ennast registreerima probleemtooteregistris. Selleks peavad nad esitama registrisse andmed vastavalt määruse lisa 1 esitatud vormile.³

Tootja peab esitama 2006. aastal iga kvartali viimaseks kuupäevaks registrisse kandmiseks määruse lisas 2 nimetatud andmed (möödunud perioodi jooksul Eestis toodetud, välja ja sisse veetud ning turule lastud EE-seadmete kogused kategooriate kaupa). Kvartaliaruanne on vajalik selleks, et saada ülevaadet Eesti turule lastud EE-seadmete liikidest ja kogustest. See lubab vajaduse korral teha korrekture ja täiendusi kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimisse. Järgnevatel aastatel tuleb lisas 2 nimetatud andmed esitada kord aastas.

Elektroonikaromu kogumise, taaskasutuse ja väljaveo kohta käivad andmed (registri tabelid 7 ja 8) tuleb esitada kord aastas iga eelneva aasta kohta.

Tootjavastutusorganisatsioon esitab registrisse koondandmed temale kohustused üle andnud ettevõtete kohta. Seega ei pea need ettevõtted registrisse eraldi andmeid esitama. Küll aga peavad need ettevõtted esitama TVO-le andmed, mis näitavad nende toodetud, sisse ja välja veetud ning turule lastud EE-seadmete koguseid kategooriate kaupa.

3.3.2 Märgistamise ja teavitamise kohustus

Et tagada elektroonikaromu kogumis- ja taaskasutussüsteemi tõhus toimimine, on vaja kõiki osapooli kogumissüsteemi toimimisest piisavalt teavitada.

Märgistamine

EE-seadmete kohta arvestuse pidamise ja hilisema jäätmekäitluse korraldamise (k.a rahastamine) huvides on oluline, et kõik EE-seadmete tootjad oleksid selgesti identifitseeritavad. Seepärast peavad kõik pärast 13. augustit 2005 turule lastud EE-seadmed olema varustatud nõuetekohase märgistusega.

³ Enne probleemtooteregistri määruse jõustumist tegutsenud tootja peab esitama need andmed registrisse kandmiseks 20. veebruariks 2006. Peale selle peavad tootjad samaks kuupäevaks esitama ka määruse lisas 2 nimetatud andmed 2005. aasta kohta. Need andmed tuleb esitada ainult pärast 13. augustit 2005 Eestis toodetud, sisse ja välja veetud või turule lastud EE-seadmete kohta.

Turule lastavatele EE-seadmetele peab tootja kandma järgmised andmed (VV määrus nr 376):

- 1) Tootjat identifitseerivad andmed. Need võivad olla kas kaubamärk, ettevõtte registreerimisnumber või muud tootja identifitseerimiseks sobivad andmed.
- 2) Peale tootja identifitseerimise on vaja eristada uut (turule lastud pärast 13. augustit 2005) ja vana ehk endisaegset elektroonikaromu. Selleks tuleb pärast 13. augustit 2005 turule lastavad seadmed märgistada vastavalt standardile EVS-EN 50419:2005. Tähistuseks võib olla lahuskogumise märgis (mahakriipsutatud konteiner, mille alla on lisatud must ristkülik) ja/või seadme valmistamise kuupäev/turule laskmise kuupäev.

EE-seadmetele kantavad andmed, sealhulgas märgis, peavad olema selgelt loetavad ja kustumatud ning nähtavad kuni seadme muutumiseni jäätmeteks. Kui toote suurus või muu funktsionaalsuse jaoks oluline omadus ei võimalda märgist tootele kanda, tuleb see kanda toitejuhtme (juhul kui see on olemas) külge kinnituvale lipukesele. Samuti võib märgise kanda kasutusjuhendisse või garantiialongile. Kui eespool toodu ei ole rakendatav, peab märgis asuma pakendil.

Lahuskogumise märgis

Teabe edastamine elektri- ja elektroonikaseadmete kasutajatele

Elektroonikaromu kogumis- ja taaskasutussüsteemi rakendamisel on väga oluline, et süsteemi toimimisest (tagasisivõtuvõimalused, kogumispunktide asukohad jms) oleksid hästi teavitatud eelkõige EE-seadmete kasutajad ehk tavatarbijad.

Seepärast peavad EE-seadmete valmistajad või maaletoojad tegema elektri- ja elektroonikaseadmete kasutajatele müügikohtade kaudu kättesaadavaks teabe:

- 1) elektroonikaromu tagastamiskohtadest (asukohad ja telefoninumbrid, kust on võimalik saada asjakohast teavet);
- 2) EE-seadmetes sisalduvatest ohtlikest ainetest ja nende võimalikust mõjust keskkonnale ja inimese tervisele;
- 3) lahuskogumise märgise tähendusest.

Tootele kantav lahuskogumise märgis annab kasutajatele teada, et seda EE-seadet ei või visata olmejäätmete prügikasti, vaid see tuleb viia selleks ette nähtud kogumispunkti. Kogumissüsteemi toimimisest (märgiste tähendused, kogumispunktid jms) on vaja elanikkonda teavitada just elektroonikaromu kogumissüsteemi rakendamise algusjärgus. Oluline osa on seejuures EE-seadmete turustajatel, kes tarbijatega vahetult kokku puutuvad.

Jäätmekäitlejate teavitamine

Et tagada elektroonikaromu ohutu käitlemine, peab tootja tegema käitlejatele kättesaadavaks elektroonikaromu korduskasutuse ja taaskasutuse ning töötlemisega seotud teabe. Teavitama peab kõikidest turule lastud uut tüüpi EE-seadmete komponentidest, materjalidest, ohtlikest ainetest ning nende asukohtadest (VV määrus nr 376). Teave (kas kirjalike juhistena või elektrooniliselt) peab olema kättesaadav hiljemalt ühe aasta möödumisel arvates seadme turule laskmisest.

3.3.3 Kogumis- ja tagasivõtukohustus

Elektroonikaromu kogumise ja taaskasutamise kohustuse rakendamisel on oluline eristada **nn vana ehk endisaegset ning uut elektroonikaromu**.

EE-seadmete **tootjad** (valmistajad ja maaletoojad) peavad tagama nende poolt pärast 13. augustit 2005 Eesti turule lastud EE-seadmetest tekkiva nn uue elektroonikaromu tasuta tagasivõtu seadmete lõppkasutajatelt ning korraldama ja finantseerima kogutud seadmete edasise taaskasutuse või nõuetekohase kõrvaldamise. Enne 13. augustit 2005 turustatud EE-seadmetest tekkinud jäätmete ehk nn vana elektroonikaromu kogumise kohustus laieneb ainult kodumajapidamise elektroonikaromule. Seejuures lõppkasutajate poolt tagastatud nn vana romu kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega seotud kulud kannavad tootjad proportsionaalselt oma turuosale vastavat liiki EE-seadmete müügis (vt ka ptk 3.6). Enne 13. augustit 2005 turustatud muu kui kodumajapidamise romu kogumise ja käitluse korraldavad ning finantseerivad nende jäätmete valdajad ise.

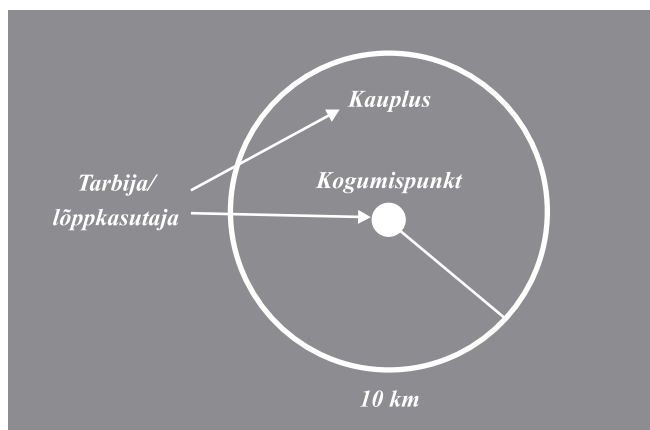
Elektroonikaromu kogumiseks ja tagasivõtuks peavad EE-seadmete valmistajad või maaletoojad – individuaalselt või kollektiivselt – looma **üleriigilise elektroonikaromu kogumissüsteemi** (vt ptk 3.5 ja 3.6). Elektroonikaromu kogumine võib toimuda spetsiaalsetes kogumispunktides või turustajate ehk kaupluste kaudu.

EE-seadmete **turustajad** on kohustatud kodumajapidamises kasutatavate EE-seadmete lõppkasutajatelt **arvulise vastavuse alusel tasuta tagasi võtma** (VV määrus nr 376) müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu (nn 1:1 tagasivõtt). Näiteks kui tarbija ostab kauplusest uue külmkapi, on tal õigus tagastada oma vana külmkapp samasse kauplusesse.

Juhul kui **10 km raadiuses müügikohast** puudub elektroonikaromu kogumispunkt, peab turustaja lõppkasutajatelt tasuta tagasi võtma ka **rohkem kasutuselt kõrvaldatud EE-seadmeid**, sõltumata sellest, kas temalt ostetakse uus EE-seade või mitte. Turustaja juurde võib viia aga ainult sama liiki seadme, mida seal müüakse. Näiteks kui kauplus müüb külmkappe, siis peab müügikoht vastu võtma tarbija vana külmkapi sõltumata sellest, kas kauplus müüb tarbijale uue külmkapi või mitte.

Turustaja/müügikoha poolt kohustuslikus korras vastu võetud elektroonikaromu on vastavate seadmete tootjad/maaletoojad või tootjate kohustused üle võtnud tootjavastutusorganisatsioon kohustatud turustajalt omakorda tasuta vastu võtma.

Seega on turustajate seisukohast väga oluline, et EE-seadmete tootjate korraldatud üleriigiline elektroonikaromu kogumisvõrgustik oleks piisava tihedusega. See annab EE-seadmete jaemüüjatele võimaluse vältida elektroonikaromu piiramatus koguses vastuvõtmist.

Elektroonikaromu tagastamine

3.3.4 Taaskasutuskohustus

EE-seadmete tootjad (valmistajad ja maaletootjad) peavad korraldama kogutud elektroonikaromu **taaskasutamise**, nii et oleks tagatud nõuetekohased **sihtarvud** (VV määrus nr 376).

Taaskasutussihhtarvud ehk -määrad peavad olema saavutatud hiljemalt **31. detsembriks 2008**. Selleks kuupäevaks peavad tootjad või nende nimel tegutsevad isikud (nt tootjavastutusorganisatsioon, kellele tootja on oma kogumis- ja taaskasutuskohustuse üle andnud), tagama jooksva kalendriaasta kestel kogutud elektroonikaromu taaskasutuse allpool toodud tabelis esitatud sihtarvude kohaselt.

Taaskasutussihhtarvud

EE-seadmete kategooriad	Korduskasutuse ja ringlussevõtu sihtarv % seadmete keskmisest massist	Taaskasutamise sihtarv % seadmete keskmisest massist
Suured kodumasinad ja automaadid (kategooriad 1 ja 10)	75%	80%
Väikesed kodumasinad, valgustusseadmed, elektritööriistad, mänguasjad ja vaba aja veetmise vahendid, seire- ja valveseadmed (kategooriad 2, 5, 6, 7 ja 9)	50%	70%
Infotehnoloogia- ja telekommunikatsiooniseadmed (kategooriad 3 ja 4)	65%	75%
Gaaslahenduslambid	80%	--

Praktiliselt tähendab see, et näiteks külmkapist (kategooria 1) tuleb taaskasutada 80%. Kui külmkapi keskmine kaal on 50 kg, siis tuleb sellest taaskasutada 40 kg. 40 kg-st tuleb omakorda 75% külmkapi komponente, materjale ja aineid korduskasutada või materjalina ringlusse võtta. 5% ulatuses on lubatud teisi taaskasutusmooduseid, näiteks põletamist energia tootmise eesmärgil.

Taaskasutuse sihtarvud on esitatud EE-seadmete kategooriate kaupa, mitte materjalikeskselt. Seetõttu on väga oluline, et tootjatel või neid esindavatel TVO-del oleks hea ülevaade kogutud ja taaskasutusse suunatud seadmete ja neis sisalduvate materjalide kogusest ning samas ka ümbertöötamise tulemusena saadud taaskasutatud materjalidest ja komponentidest.

Taaskasutamise kõrval ei tohi unustada, et võimaluse korral tuleks eelistada EE-seadmete **korduskasutamist tervikseadmetena**. Seetõttu tuleb elektroonikaromu kogumissüsteemi kujundades arvestada, et teatud osa tagastatud EE-seadmetest võivad olla korduskasutuskõlblikud.

3.4 Elektroonikaromu käitlusnõuded

Elektroonikaromu käitluse alla kuulub nende jäätmete vedamine, ladustamine, lammutamine, materjalide ja koostisosade taaskasutamine ning kõrvaldamine.

Vabariigi Valitsuse 24. detsembri 2004. aasta määrus nr 376 sätestab elektroonikaromu **kogumise, vedamise ja kõrvaldamise üldised nõuded**.

Keskkonnaministri 9. veebruari 2005. aasta määrus nr 9 kehtestab nende **ainete, valmististe ja osade nimekirja, mis tuleb elektroonikaromus eraldada ja liigiti koguda, ning nõuded kogumis- ja käitluskohtadele**.

Käitlusnõuded on kehtestatud kõikidele elektroonikaromu käitluses osalevatele pooltele, alustades tarbijast, kes peab koguma tema käes tekkinud elektroonikaromu muudest olmejäätmetest eraldi ja selle kogumispunkti toimetama, ning lõpetades jäätmekäitlejaga, kes peab tagama keskkonnaohutu käitluse. Jäätmekäitlejate tegevus on seejuures eriti oluline, kuna elektroonikaromu käitlemine kätkeb endas olulisi keskkonna- ja terviseriske.

Kõikidel elektroonikaromu käitlusteenuseid pakkuvatel ettevõtetel peab jäätmeseaduse kohaselt olema **jäätmeluba** ja vajaduse korral ka **ohtlike jäätmete käitlulitsents**.⁴ Jäätmekäitlejad peavad tagama, et elektroonikaromu kogumise, lammutamise/taaskasutamise tehnoloogiad ning kogumis- ja käitluskohad vastavad vajalikele tingimustele.

Kogumisele ja vedamisele esitatavad nõuded

Kogumispunkti üleandmisel ei tohi elektroonikaromu sisaldada muid jäätmeid. Seadmed ei tohi olla saastunud ega ohustada vastuvõtupersonali või takistada edasist käitlust. Peale selle peaksid tagastatavad seadmed olema kompleksed, kuna seadme oluliste osade eelneva eemaldamisega võib kaasnedes keskkonnarisk (nt külmkapi torustiku eemaldamisega lendub osa freoonist).

Elektroonikaromu kogumisel ja vedamisel tuleb vältida seadmete purunemist ja omavahelist segunemist (k.a erinevate EE-seadmete kategooriate omavaheline segunemine). Sel juhul on hiljem võimalik seadmeid ja komponente võimalikult suures ulatuses kordus- ja taaskasutada.

Käitlemisele esitatavad nõuded

Elektroonikaromu lammutamisel tuleb mitmed ohtlikud ained ja komponendid eraldada ja liigiti koguda. Näiteks tuleb eraldada ohtlikud vedelad ained, osooni kahandavad gaasid, patareid ja akud, välised elektrijuhtmed jms (vt VV määrus nr 9, mis esitab täpsema loetelu ainetest, valmististest ja osadest).

ELEKTROONIKAROMU VASTUVÕTMISEST VÕIB KEELDUDA:

- *kui need sisaldavad muid jäätmeid*
- *kui need on saastunud ja ohustavad seetõttu personali tervist või takistavad edasist käitlust*

⁴ Jäätmeluba ei ole vaja elektroonikaromu esmakogumisel (nt elektroonikaromu vastuvõtt ja lühiajaline hoiustamine kauplustes). Ohtlike jäätmete käitlulitsentsi pole vaja sellise elektroonikaromu ja selle osade käitlemisel, millest ohtlikud ained on eelnevalt eraldatud.

Kogumis- ja käitluskohtadele esitatavad nõuded

Eraldi on esitatud nõuded elektroonikaromu kogumis- ja käitluskohtadele. Kogumiskoht peab olema ilmastikukindla kattega, vedelikukindla pinnakattega ja varustatud vedeliku kogumisseadmega ning vajaduse korral dekanterite ja õlipüüduritega. Peale selle peavad käitlemiskohas olema kaal, lahti monteeritud osade ja ohtlike jäätmete eraldi ladustamise kohad, ohtlike jäätmete ja radioaktiivsete jäätmete ladustamise mahutid ning reoveepuhastusseadmed.

Kõrvaldamine

EE-seadmetest tekkinud mittekasutatavad jäätmed tuleb kõrvaldada vastavalt jäätmeseaduse nõuetele. Kõrvaldamiseks on kaks võimalust – prügilasse ladestamine ja põletamine. Ohtlikud osad võib ladestada ainult prügilatesse, kuhu on lubatud ohtlikke jäätmeid ladestada. Ka põletamisel peab täitma vajalikke keskkonnanõudeid.

3.5 Tagasivõtu- ja taaskasutuskohustuse täitmise võimalused

Kahtlemata tekib tootjatel küsimus, kuidas korraldada elektroonikaromu tagasivõtmist, kogumist ja taaskasutamist nii, et õigusaktide nõuded oleks täidetud.

Oma kohustuste täitmiseks on ettevõtjatel kaks võimalust:

- 1) täita oma kohustused **individuaalselt** (iga ettevõtte iseseisvalt) või
- 2) **ühineda kollektiivse süsteemiga**, andes oma kohustused üle tootjavastutusorganisatsioonile.

Juhul kui EE-seadmete valmistaja või maaletooja otsustab täita õigusaktide kohustusi **iseseisvalt**, peab ta looma omaette kogumissüsteemi, mis võimaldab oma elektri- ja elektroonikaseadmeromu kokku koguda ja taaskasutada nii, et oleksid täidetud taaskasutussihtravud. Sellisel juhul peab ettevõtte tagama iseseisvalt ka EE-seadmete ja neist tekkinud jäätmete arvestuse ja aruandluse kohustuse. Individuaalse lähenemise korral peavad EE-seadmeid valmistavad ja maale toovad ettevõtted esitama probleemtoodete registrisse kava, kus peab olema näidatud, kuidas elektroonikaromu kogutakse (kogumisvõrgu kirjeldus) ja jäätmekäitlust rahastatakse, kuidas tarbijaid ja teisi osalisi teavitatakse, kes viib läbi kogutud jäätmete käitlemist jms (vt ka ptk 3.3.1). Peale selle peavad EE-seadmete valmistajail ja maaletoojail olema oma kohustuste täitmiseks piisav tagatis. Individuaalsel kohustuste täitmisel saab tagatisena näidata näiteks EE-seadmete käitlemise kindlustust või kanda kinnisele pangakontole teatud rahasumma (peaks olema ligilähedane ettevõtte poolt turule lastud EE-seadmete tulevaste jäätmekäitluskuludega, kui seadmed eeldatavalt jäätmeteks muutuvad). Enne 13. augustit 2005 turule lastud kodumajapidamises kasutatavate EE-seadmete käitlemise kulude proportsionaalse turuosa jaotamise nõue eeldab siiski ka individuaalse lähenemise puhul selles osas koostöö tegemist teiste ettevõtetega või kollektiivsete süsteemidega (vt ka ptk 3.6).

Teiste riikide kogemustele toetudes ning individuaalse kohustuse täimise keerukust ja kulukust arvestades on enamik ettevõtteid eelistanud oma kogumise, taaskasutuse ja käitlemise **korraldada kollektiivselt**, andes oma kohustused üle **tootjavastutusorganisatsioonile**, kes sellega seotud tegevust nende eest korraldab (vt ka ptk 3.6). Juhul kui ettevõtte on oma kohustuse üle andnud TVO-le, ei pea ta iseseisvalt esitama detailset aruannet probleemtoodete registrisse. Samuti ei pea näitama eraldi tagatist, kuna tootjavastutusorganisatsioonis osalemist loetakse üheks asjakohaseks rahastamissüsteemiks.

Ühtne TVO poolt hallatav elektroonikaromu kogumissüsteem ei lihtsusta ainult tootjate elu, vaid on arusaadavam ja mugavam ka turustajatele ja eriti lõppkasutajale. Kollektiivne kogumissüsteem lubab ka süsteemi käitamisega seotud kulusid kokku hoida tänu sellele, et ühtse kogumispunktide võrgustiku haldamine, logistika ja suuremad jäätmekogused tagavad tõhusama tegevuse.

Lisainformatsiooni Eestis tegutsevate tootjavastutusorganisatsioonide kohta leiab Keskkonnaministeeriumi kodulehelt www.envir.ee

3.6 Kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimine ja finantseerimine

Kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimine

Kõikidel elektroonikaromu kogumis/tagasivõtu- ja taaskasutussüsteemis osalejatel on täita oma roll. Pea kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides kogutakse ja taaskasutatakse valdav osa elektroonikaromust kollektiivse süsteemi kaudu, kus keskset rolli mängib tootjate poolt asutatud **tootjavastutusorganisatsioon**, kellele tootjad saavad üle anda õigusaktidega sätestatud kohustused.

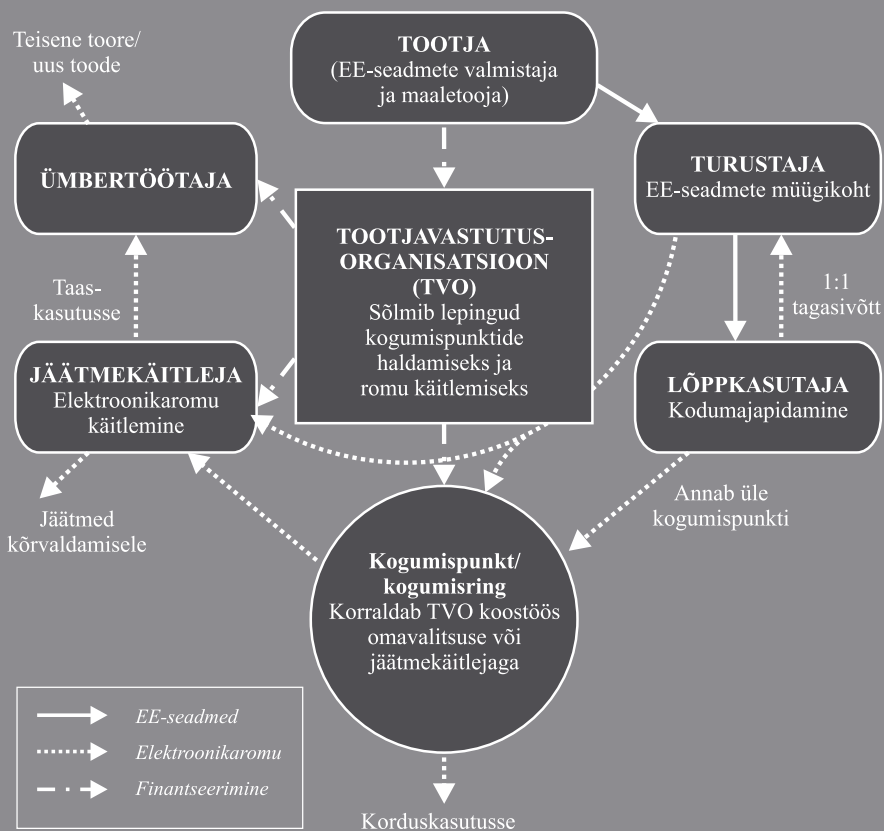
Elektroonikaromu kogumis- ja taaskasutussüsteemi haldav organisatsioon korraldab temaga liitunud või lepingu sõlminud EE-seadmete tootjate ja maaletoojate eest elektroonikaromu kogumise ja taaskasutamise vastavalt nõutud sihtarvudele. Selleks esitavad ettevõtted TVO-le vajalikud andmed (nende poolt turule lastud seadmete liigid ja kogused). Tavaliselt esitab TVO ettevõtete eest asjakohastele ametkondadele (nt probleemtooteregister) ka EE-seadmete ja neist tekkiva romu käitlemisega seotud aruanded. Turustajad saavad TVO-le üle anda lõppkasutajate poolt tagastatud elektroonikaromu.

Elektroonikaromu kogumiseks ja tagasivõtuks loob TVO **üleriigilise elektroonikaromu kogumissüsteemi**. Elektroonikaromu kogumine võib toimuda spetsiaalsetes kogumispunktides või turustajate ehk kaupluste kaudu. Kogumispunktide loomiseks või haldamiseks teeb TVO koostööd kohalike omavalitsustega või jäätmekäitlejatega, sõlmides vajaduse korral selleks lepingud. Kodumajapidamistelt kogutakse elektroonikaromu tavaliselt omavalitsuste jäätmekogude kaudu. See on ka lõppkasutajatele kõige mugavam. Elanikkonnalt kogumine võib toimuda ka spetsiaalsete kogumisringidega, mille korraldamisest eelnevalt teatatakse. Sel juhul saab elektroonikaromu tuua teatud ajal kokkulepitud vastuvõtukohta. Mõnel juhul võidakse elektroonikaromule ka koju järele tulla. Kogumisringid on otstarbekad just hajaasustusega piirkondades.

EE-seadmete müügikohad peavad võtma lõppkasutajatelt tagasi müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu (nn 1:1 tagasivõtt). Juhul kui 10 km raadiuses müügikohast puudub elektroonikaromu kogumispunkt, peab turustaja lõppkasutajatelt tasuta tagasi võtma ka rohkem kasutuselt kõrvaldatud EE-seadmeid, sõltumata sellest, kas temalt ostetakse uus EE-seade või mitte.

Asutuste ja ettevõtete vana elektroonikaromu vastuvõtmine lepatakse tavaliselt tootja või tootjavastutusorganisatsiooni ja üleandja vahel eraldi kokku.

Kogutud elektroonikaromu, nende osade ja materjalide veoks, ümbertöötamiseks, taaskasutamiseks ja kõrvaldamiseks sõlmib TVO samuti lepingud selleks lube/litsentse omavate jäätmekäitlejate või ümbertöötajatega.

Finantseerimine

EE-seadmete valmistajad ja maaletoojad peavad tagama majapidamises tekkiva elektroonikaromu kogumise, taaskasutamise, käitlemise ja kõrvaldamisega seotud kulud. Finantseerimiskohustuses on suurem osa EE-seadmete valmistajatest ja maaletoojatest kehtestanud müüdavatele seadmetele jäätmekäitluse hinnalisa, mis peaks peegeldama vastava elektroonikaromu (nii vana kui ka tulevikus tekkiva jäätmekäitluse kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega seotud kulusid. Nimetatud tasu tuleb kasutada ainult sihtotstarbeliselt tekkivate jäätmekäitluskulude katteks.

Eraldi tuleks vaadelda enne ja pärast 13. augustit 2005 turule toodud seadmetest tekkivate nn vana ja uue elektroonikaromu kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega seotud kulude katmist.

- **Enne 13. augustit 2005** turustatud kodumajapidamises kasutatavate EE-seadmete ehk nn vana elektroonikaromu kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamise kulud kannavad need tootjad, kes turustavad vastavat liiki EE-seadmeid hetkel, mil neist elektroonikaromu tekib. Ettevõtted kannavad kulud proportsionaalselt vastavalt oma turuosale vastavat liiki

EE-seadmete müügis. Selline kulude jaotamise põhimõte eeldab kõikide EE-seadmete valmistajate ja maaletoojate koostööd ning kokkuleppeid tagastatud elektroonikaromu käitlemisega seotud kulude katmiseks. Probleemtoodete register peab arvestust tootjate turuosa kohta, aga kulude jaotamise peavad ettevõtted ise kokku leppima.

Enne 13. augustit 2005 turule lastud muudest kui majapidamises kasutatavatest EE-seadmetest tekkinud romu käitlemise korraldab ja kulud katab seadme viimane valdaja ise.

- **Pärast 13. augustit 2005** peavad EE-seadmete valmistajad ja maaletoojad korraldama EE-seadmetest tekkinud nn uue elektroonikaromu kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamise ning katma sellega seotud kulud pärast nimetatud kuupäeva nende poolt turustatud EE-seadmete osas.

Juhul kui tootja korraldab elektroonikajäätmete kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamise individuaalselt, katab ta seotud kulud ise (lepingud jäätmekäitlejate ja ümbertöötajatega). Kui tootja on andnud oma kohustused üle TVO-le, korraldab viimane elektroonikaromu kogumis- ja taaskasutussüsteemi finantseerimise. Selleks maksavad tootjad eri liiki EE-seadmetele kehtestatud tariifide alusel TVO-le taaskasutustasu vastavalt nende poolt turule lastud EE-seadmete liikidele ja kogusele.

Et tagada enda poolt turule lastud seadmetest tulevikus tekkiva romu käitlemist ja sellega seotud kulude katmist (juhuil kui ettevõtte on näiteks lõpetanud oma tegevuse), peavad tootjatel olema piisavad tagatised. Tagatis võib olla tootja osalemine omarahalise või muu sellega võrdsustatud panusega elektroonikaromu kogumise ja käitlemisega seotud asjakohastes rahastamissüsteemides (nt osalemine TVO poolt korraldatud kollektiivses kogumis- ja taaskasutussüsteemis), ringlussevõtu kindlustus või kinnine pangakonto.

Turustajal ehk kaubandusel on õigus tarbijalt tagasi võetud elektroonikaromu tasuta edasi anda tootjatele või neid esindavale TVO-le. Täiendavad kulud võivad tekkida kaupluse laopinna kasutamise arvelt seoses elektroonikaromu hoidmisega. Üldjuhul on need kulud aga marginaalsed, seda eriti juhul, kui potentsiaalne tagasivõtt võrdub müüdava kauba kogusega. Seega on turustajate seisukohast oluline, et tootjate korraldatud elektroonikaromu kogumisvõrgustik oleks piisavalt tihe. Vastasel juhul peavad nad tarbijatelt tagasi võtma rohkem elektroonikaromu (vt ka ptk 3.3.3), mistõttu võivad tagasivõtu ja ladustamisega seotud kulud olla märgatavalt suuremad.

EE-seadmete **lõppkasutajatel** on õigus oma kasutatud EE-seadmed tagastada elektroonikaromu kogumispunktidesse või kauplusesse. Samas peavad lõppkasutajad üldjuhul ise katma elektroonikaromu kogumispunktidesse või kauplusesse vedamisega seotud kulud.

4 Romusõidukite ja nende osade kogumine ja taaskasutamine

4.1 Tootja vastutuse alla käivad mootorsõidukid ja nende osad

Mootorsõidukite ja nende osade kohta arvestuse pidamise, nendest tekkinud jäätmete kogumise, tagastamise ja taaskasutamise (k.a taaskasutamise sihtarvude täitmine) ning kõrvaldamise nõuete täitmine eeldab, et kõikidele osapooltele on selge, millised sõidukid ja nende osad tootja vastutuse alla kuuluvad.

Mootorsõiduki mõiste on määratletud jäätmeseaduses ning seda on täpsustatud Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2004. aasta määrusega nr 352.

- *TOOTJA VASTUTUSE ALLA KUULUV MOOTORSÕIDUK on neljarattaline mootorsõiduk liikluseaduse tähenduses (kategoriad M_1 ja N_1) ning kolmerattaline mootorsõiduk, välja arvatud kolmerattaline mootorratas ja kolmerattaline mopeed.*
- *Tootja vastutuse alla kuulub ka teeliikluses osaleva mootorsõiduki ja selle haagise kasutuselt kõrvaldatud REHV.*

Nimetatud määrus täpsustab, et tagasivõtu, kogumise ning taaskasutuse ja kõrvaldamise nõudeid kohaldatakse **mootorsõidukitele ja nende osadele**, mis kuuluvad teede- ja sideministri 18. mai 2001. aasta määruse nr 50 "Mootorsõiduki ja selle haagise tehnoseisundile ja varustusele esitatavad nõuded" lisa 1 lisanduse B "Sõiduki kategoriad" kohaselt määratud **mootorsõidukite kategooriatesse M_1 ja N_1** . Seega langevad nimetatud määruse nõuete alla **mootorsõidukid, milles ei ole üle 9 istekoha (sõidua autod)**, ning mootorsõidukid, mida kasutatakse veoste veoks ja mille täismass ei ületa 3,5 t.

Määrust ei kohaldata keskkonnasõbralikul viisil hoitavatele vanasõidukitele ega nende osadele, mille all on mõeldud ajaloolisi, kollektsionääridele huvi pakkuvaid või kultuuriväärtust omavaid sõidukeid, mis on kasutusel, kasutusvalmis või osadeks lahti võetud.

Eraldi tuleks rõhutada, et tootja vastutuse kohustuse alla kuuluvad kõikide (mitte ainult kategooriatesse M_1 ja N_1 kuuluvad mootorsõidukid) teeliikluses osalevate mootorsõidukite ja haagiste **kasutuselt kõrvaldatud rehvid**.

4.2 Osapooled ja nende rollid

Romusõidukite, kasutatud osade ja vanarehvide kogumise, taaskasutamise ja kõrvaldamisega seotud õigusaktide nõuete täitmisel on oma osa mitmel osapoolel.

Mootorsõidukite tootjateks loetakse isikut, kes valmistab mootorsõidukeid või tegeleb mootorsõidukite edasimüügiga, samuti isikut, kes veab mootorsõidukeid Eestisse nende turustamise või edasimüügi eesmärgil. Kuna Eestis sõiduaudode valmistajaid üldjuhul pole, siis langevad siin tootja vastutuse alla

eelkõige mootorsõidukite maaletoojad ja edasimüüjad. Tootja vastutuse kohustuse alla langevad ka kasutatud autode maaletoojad, kes toovad sõidukeid Eestisse nende edasimüügi eesmärgil.⁵

Mootorsõiduki rehvide puhul võib tootjana vaadelda ka rehvide valmistajaid ja maaletoojaid. Juhul kui ettevõtjad toovad maale kasutatud rehve nende protekteerimise ja/või turustamise eesmärgil, siis langevad ka nemad nende rehvide osas tootja vastutuse kohustuse alla.

Mootorsõidukite ja nende osade valmistajad peavad juba sõidukite projekteerimisel ja valmistamisel arvestama teatud nõudeid, nt ohtlike ainete sisaldust mootorsõidukites ja nende osades (vt ka ptk 2.1 ja 2.2). Mootorsõidukite maaletoojad ja edasimüüjad peavad tagama, et vajalik teave oleks edastatud lõppkasutajatele ja jäätmekäitlejatele (vt ptk 4.3.2). Samuti on tootja kohustatud tagama ja finantseerima romusõidukite ja kasutatud osade nõuetekohase kogumise, taaskasutuse ja kõrvaldamise ning omama selleks piisavat tagatist (vt ka ptk 4.3).

Olulist rolli romusõidukite ja nende osade kogumise, taaskasutuse ja kõrvaldamise korraldamisel ja kogumissüsteemi haldamisel mängib tootjate loodud **tootjavastutusorganisatsioon (TVO)**, kellele ettevõtted saavad üle anda õigusaktide nõuetest tulenevad tootja vastutuse kohustused (vt ka ptk-d 4.5 ja 4.6).

Riigi (Keskkonnaministeerium ja allasutused) kohustuste hulka kuulub õigusaktide eelnõude väljatöötamine, kehtivate õigusaktide täpsustamine ja rahvusvahelise koostöö arendamine. Riigiasutuste ülesannete hulka kuulub ka liiklusregistri pidamine (Eesti Riiklik Autoregistrikeskus, ARK) ja probleemtoodete registri pidamine (Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus) ning samuti järelevalve korraldamine (Keskkonnainspeksioon).

Kohaliku omavalitsuse roll romusõidukite ja nende osade kogumissüsteemi korraldamisel on võrreldes muude probleemtoodetega (nt elektroonikaromu) mõneti väiksem. See piirub tavaliselt süsteemi toimimisest teavitamisega ning koostöös jäätmekäitlejate ja TVO-ga kogumiskampaaniate läbiviimisega. Omavalitsused korraldavad tavaliselt ka nn hüljatud romuautode kogumispunktidesse toimetamist. Küll aga on omavalitsustel õigus valvata romusõidukite käitlemisnõuete täitmise järele.

Romusõidukite ja nende osade kogumisel, lahtivõtmisel, taaskasutamisel ja kõrvaldamisel on tähtis koht **jäätmekäitlusettevõttel** kui kogutud jäätmete praktiliste käitluslahenduste pakkujal ja selle tegevuse läbiviijal. Eraldi tuleks siin mainida **lammutuskodasid**, kes tavaliselt tagavad kogutud romusõidukite nõuetele vastava demonteerimise ning eraldatud osade, komponentide ja materjalide kordus- ja taaskasutusse suunamise.

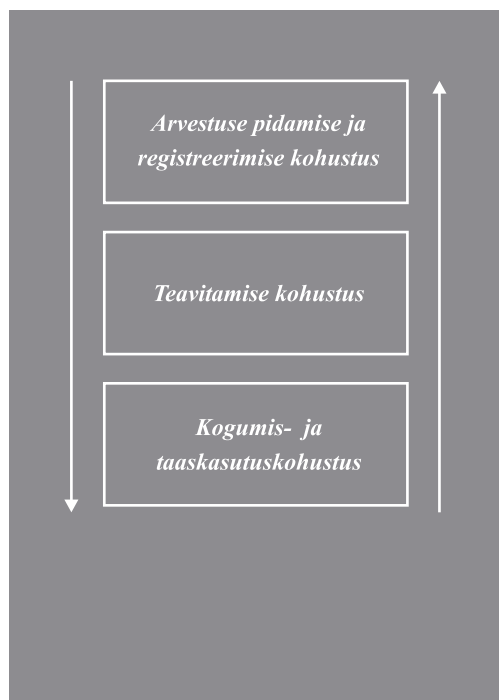
Mootorsõiduki, kasutatud osade ja vanarehvide viimasel **omanikul/lõppkasutajal** on õigus oma romusõiduk tasuta üle anda vastavasse kogumispunkti/lammutuskotta. Lammutuskohast/kogumispunktist romusõiduki üleandmisel saadud lammutustõendi alusel saab sõiduki liiklusregistrist kustutada. Lõppkasutaja peab mootorsõiduki ja kasutatud osade kogumisel ja üleandmisel järgima selleks kehtestatud nõudeid (vt ka ptk 4.3.3).

⁵ Tootja vastutuse kohustuse alla ei lange üldjuhul eraisik, kes toob mootorsõiduki maale enda tarbeks.

Osapool	Kohustused/rollid
Tootja/maaletooja/ edasimüüja	Peab arvestust valmistatud, sisse ja välja veetud mootorsõidukite ja nende osade, tekkinud romusõidukite, k.a vanarehvid, ning nende käitlemise kohta. Vastutab mootorsõidukite kogumise ja taaskasutamise eest vastavalt kehtestatud korrale ja sihtarvudele. Selleks peab olema piisav tagatis.
Tootjavastutusorganisatsioon (TVO)	Võtab valmistajatelt, maaletoojatelt ja edasimüüjatelt üle kõik või osa õigusaktidega sätestatud kohustusi, korraldades nende eest nõuetekohast aruandlust ning romusõidukite ja nende osade kogumist, taaskasutamist ja kõrvaldamist.
Jäätmekäitleja	Viib läbi romusõidukite ja kasutatud osade kogumist, vedu, taaskasutamist ja kõrvaldamist vastavalt kehtestatud nõuetele.
Lõppkasutaja/viimane omanik	On kohustatud andma oma kasutatud sõiduki üle tootjate korraldatud kogumissüsteemile. Mootorsõiduki kasutajal on õigus registris olev ja komplektne romusõiduk tasuta üle anda.

4.3 Tootjate kohustused

Nagu eelmises peatükis kirjeldatud, on romusõidukite, kasutatud osade ja vanarehvide kogumise, tagasivõtu, taaskasutuse ja kõrvaldamisega seotud osapooltel terve rida õigusaktidest tulenevaid kohustusi.

Suur osa nimetatud kohustustest langeb mootorsõidukite tootjate (valmistajad, maaletoojad ja edasimüüjad) või nende kohustused üle võtnud tootjavastutusorganisatsioonide õlgadele. Seetõttu on alljärgnevalt antud detailsem ülevaade just nendele osapooltele kehtestatud nõuetest ja kohustustest.

4.3.1 Arvestuse pidamise ja registreerimise kohustus

Vabariigi Valitsuse 30. jaanuari 2006. aasta määruse nr 28 kohaselt on iga tootja kohustatud pidama arvestust tema poolt Eestis toodetud, Eestisse sisse veetud ja välja veetud mootorsõidukite ja nende osade (k.a rehvid) ning neist tekkinud jäätmete kogumise, taaskasutuse ja kõrvaldamise kohta ning regulaarselt esitama need andmed Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse hallatavasse **probleemtooteregistrisse** (vt lisainfo www.keskkonnainfo.ee). Nimetatud andmed tuleb esitada probleemtooteregistri määruse lisades esitatud vormide kohaselt. Eraldi tähelepanu tuleb pöörata **jäätmekäitluskavale**, mis peab andma piisava ülevaate sellest, kuidas ettevõttel on kavas korraldada tema poolt turule lastud mootorsõidukitest ja nende osadest tekkivate jäätmete kogumist ning nende nõuetekohast taaskasutust ja kõrvaldamist.

Kõik tootjad või nende kohustused üle võtnud tootjate ühendus/tootjavastutusorganisatsioon peavad ennast registreerima probleemtooteregistris. Selleks peavad nad esitama registrisse andmed vastavalt määruse lisa 1 esitatud vormile.⁶

Tootja peab esitama 2006. aastal iga kvartali viimaseks kuupäevaks registrisse kandmiseks määruse lisas 2 nimetatud andmed (möödunud perioodi jooksul Eestis toodetud, välja ja sisse veetud ning turule lastud mootorsõidukite ja nende osade, k.a rehvide kogused). Kvartaliaruanne on vajalik selleks, et saada ülevaadet Eesti turule lastud mootorsõidukite ja nende osade kogusest. See lubab vajaduse korral teha korrekture ja täiendusi kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimisse. Järgnevatel aastatel tuleb lisas 2 nimetatud andmed esitada kord aastas.

Romusõidukite ja nende osade kogumise, taaskasutuse ja väljaveo kohta käivad andmed (registri tabelid 3 – 6 ning vanarehvide ja kasutatud akude osas tabel 9) tuleb esitada kord aastas iga eelneva aasta kohta.

Tootjavastutusorganisatsioon esitab registrisse koondandmed temale kohustused üle andnud ettevõtete kohta. Seega ei pea need ettevõtted registrisse eraldi andmeid esitama. Küll aga peavad need ettevõtted esitama TVO-le andmed, mis näitavad nende toodetud, sisse ja välja veetud ning turule lastud romusõidukite ja nende osade koguseid mudelite kaupa.

4.3.2 Teavitamise kohustus

Sarnaselt teiste probleemtoodete kogumissüsteemide rakendamisega (vt ka ptk 3.3.2) peavad mootorsõidukite ja nende osade tootjad (eelkõige maaletoojad ja edasimüüjad) tegema **mootorsõidukite kasutajatele** kättesaadavaks teabe:

1. sõiduki keskkonnanohiolikkusest ehk kuidas on sõiduki projekteerimisel ja materjalide valikul tagatud nende optimaalne kasutus ning võimalik kordus- või taaskasutus
2. kasutatud materjalidest ja komponentidest ning nende keskkonnohutust kordus- ja taaskasutuse võimalusest
3. romusõiduki või selle osade tasuta üleandmise võimalustest ja nõuetest (sõidukite kompleksse nõue, kogumiskohad, aadressid jm vajalik teave)

Seda teavet tuleks avaldada ka uute sõidukite turustamisel kasutatavates reklaammaterjalides.

⁶ Enne probleemtooteregistri määruse jõustumist tegutsenud tootja peab esitama need andmed registrisse kandmiseks hiljemalt 20. veebruariks 2006.

Kuna **vanarehve kogutakse** tavaliselt eraldi kogumissüsteemi kaudu, siis peavad rehvide maaletoojad ja protekteerijad või neid esindav tootjavastutusorganisatsioon tagama kas otse või müüjate/ rehviahetustöökodade kaudu tarbijate teavitamise vanarehvide tagastusvõimalustest.

Peale selle peavad mootorsõidukite maaletoojad tegema jäätmeäitajatele ja lammutuskodadele kättesaadavaks **romusõiduki demonteerimiseks vajalikud andmed** (VV määrus nr 352). Lammutuskohtadel peab olema täielik informatsioon automarkide materjalidest ja komponentidest (eriti ohtlikest ainetest ja nende paiknemisest) ning nende eraldamise/demonteerimise võimalustest. Selleks peavad mootorsõidukite valmistajad koostama vajalikud juhendid (võib esitada nii kirjalikult kui ka elektrooniliselt, nt CD-ROM-il või Internetis) ning märgistama teatud materjalid ja komponendid koodidega (Euroopa Komisjoni otsus 2001/753/EÜ). Uut tüüpi mootorsõidukite puhul tuleb vajalikud andmed lammutuskodadele kättesaadavaks teha hiljemalt kuus kuud pärast mootorsõiduki turule toomist.

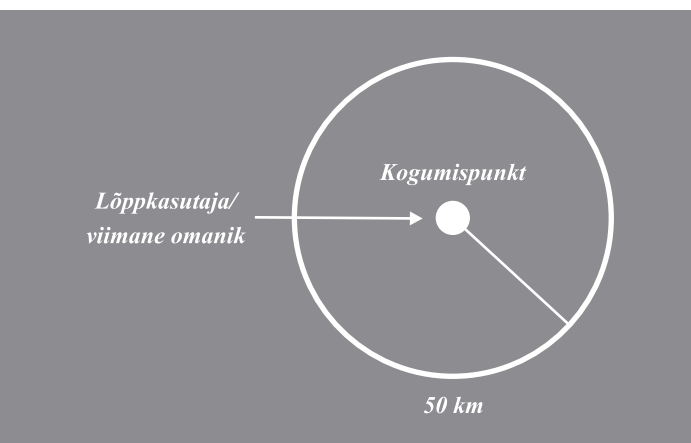
Eestis sõiduautosid üldjuhul ei toodeta ja seepärast peavad eespool nimetatud teavet edastama eelkõige mootorsõidukite ja nende osade, k.a rehvide maaletoojad ja edasimüüjad.

4.3.3 Kogumis- ja tagasivõtukohustus

Tootjad on kohustatud **korraldama kasutusest kõrvaldatud mootorsõidukite ja nende osade, k.a vanarehvide kogumise** nende toodete lõppkasutajalt/omanikelt (VV määrus nr 352). Selleks peavad tootjad või neid esindav tootjavastutusorganisatsioon looma üleriigilise kogumissüsteemi. Kogumissüsteem põhineb tavaliselt **kogumispunktidel ja lammutustöökodadel**, kuhu mootorsõiduki lõppkasutajad võivad tuua oma kasutusest kõrvaldatud sõidukid. Vanarehvide kogumiseks on rehvide maaletoojad tavaliselt korraldanud eraldi kogumissüsteemi.

Kuna mootorsõidukite omanikud peavad üldjuhul tooma oma romusõiduki ja selle kasutatud osad kogumispunktidesse omal kulu, siis tuleb kogumine korraldada selliselt, et omaniku jaoks oleks romusõidukist loobumine võimalikult mugav. Seetõttu peab olema tagatud, et kogumispunkt paikneks vähemalt romusõiduki omaniku **elukohajärgse maakonna piires või 50 km raadiuses** (VV määrus nr 352).

Mootorsõiduki viimane omanik või tema volitatud isik peab saama oma romusõiduki (k.a vanarehvid) **kogumispunkti tasuta üle anda**. Siinjuures on oluline rõhutada, et tasuta tagasivõtmise kohustus kehtib ainult liiklusregistris arvel olevatele mootorsõidukitele, millel on registreerimistunnistus. Mootorsõiduki omanikku stimuleeribki oma romusõidukit kogumis- või lammutuskohta tooma sealt saadav **lammutustõend**, mis annab õiguse oma sõiduk registrist kustutada.

Vastuvõtutasu võib omanikult küsida juhul, kui üleantaval romusõidukil puuduvad olulised osad (nt kere, sillad, mootor, käigukast, katalüsaator, elektrooniline juhtplokk) või kui see sisaldab muid materjal, k.a jäätmeid, mis on sinna hiljem lisatud.

Romusõidukite või kasutatud osade toimetamisel kogumiskohta tuleb vältida nende purunemist, mis takistaks osade hilisemat korduskasutust ja materjalide taaskasutust või tekitab ohtu keskkonnale.

Koos romusõidukiga on vastuvõtja kohustatud vastu võtma kuni 5 vanarehvi. Samas on rehvide maaletoojad korraldanud muude tekkinud vanarehvide kogumist rehvitöökodade või eraldi kogumispunktide kaudu.

Mootorsõidukite ja nende osade, k.a rehvide valmistajad ja maaletoojad või neid esindavad tootja-vastutusorganisatsioonid, peavad kogumissüsteemi korraldamisel tegema koostööd jäätmekäitlejatega, lammutuskodadega (vanarehvide puhul ka rehvivahetustöökodadega) jt osapooltega, kellega lepitakse kokku süsteemi toimimises (k.a finantseerimine) ja eri osapoolte kohustustes ja vastutuses (vt ka ptk 4.6).

- *Mootorsõiduki omanik või tema volitatud esindaja võib oma romusõiduki, k.a vanarehvid, tasuta kogumispunkti üle anda. Tasuta saab üle anda ainult liiklusregistris arvel oleva mootorsõiduki, millelt pole eelnevalt eemaldatud olulisi osasid (nt kere, sillad, mootor, käigukast, katalüsaator, elektrooniline juhtplokk).*
- *Romusõidukite või kasutatud osade toimetamisel kogumiskohta tuleb vältida nende purunemist.*

4.3.4 Kordus- ja taaskasutuskohustus

Mootorsõidukite ja nende osade, k.a rehvide tootjad (valmistajad ja maaletoojad) või nende kohustused üle võtnud tootjavastutusorganisatsioonid peavad korraldama nende poolt korraldatud kogumissüsteemi kaudu kogutud romusõidukite **kordus- ja taaskasutamise**, nii et oleksid tagatud nõuetekohased **sihtarvud** (VV määrus nr 352). Siinjuurest tuleb rõhutada, et sihtarvud kehtivad ainult nendele mootorsõidukitele, millele on väljastatud lammutustõend.

Alates **1. jaanuarist 2006** on tootja kohustatud taaskasutama vähemalt 85% tagastatud romusõidukite aastasest keskmisest massist. Seejuures peab korduskasutusse või materjalina ringlusse võetavate komponentide, materjalide ja ainete mass olema vähemalt 80% romusõidukite aastasest keskmisest massist. Nimetatud sihtarvud kehtivad ainult nendele mootorsõidukitele, mis tagastatakse pärast 1. jaanuari 2006. Enne nimetatud kuupäeva kogutud ja käitlemist ootavad romusõidukid sihtarvude alla ei käi, küll aga tuleb nende käitlemisel järgida vastavaid nõudeid (vt ka ptk 4.4). Sihtarvude tõusu on ette näha alates 2015. aastast (vt tabel).

Kordus- ja taaskasutuse sihtarvud

	Korduskasutus ja ringlussevõtt (% romusõiduki aastasest keskmisest massist)	Taaskasutus (% romusõiduki aastasest keskmisest massist)
Alates 1. jaanuarist 2006	Vähemalt 80%	Vähemalt 85%
Alates 1. jaanuarist 2015	Vähemalt 85%	Vähemalt 95%

Romusõiduki massi arvutatakse lähtudes sõiduki registreerimistunnistusele märgitud tühimagist 115 kg (keskmine arvestuslik rehvide ja ühe inimese kaal). **Keskmine mass** arvutatakse romusõidukite masside summa ja romusõidukite arvu jagatisena. Kui romusõidukil puuduvad sellised olulised osad nagu kere, sillad, mootor või käigukast, lahutatakse sõiduki massist täiendavalt puuduva osa mass.

Siiani on valdavalt taaskasutusse suunatud romusõidukite metallosad. Kuna metall moodustab mootorsõiduki kogukaalust keskmiselt 72–75%, siis tekib taaskasutuse sihtarvude täitmise vajadus ka teiste materjalide (eelkõige plast, kummi ja klaas) taaskasutuseks.

Kui näiteks võtta sõiduauto keskmiseks massiks 1000 kg, siis on taaskasutuse sihtarvu (85%) täitmiseks vaja peale metallosade taaskasutada auto kohta ligikaudu 100–130 kg muid materjale. Sellest ainult 50 kg (5% romusõiduki massist) võib suunata põletusse energia tootmise eesmärgil, ülejäänud materjalid tuleb materjalina ringlusse võtta või korduskasutada.

Mõned romusõidukite osad võivad kõlvata korduskasutuseks. Seetõttu tuleks võimaluse korral demonteeritud osad varu- või asendusosadena uuesti kasutusse suunata.

Kordus- ja taaskasutuse sihtarvude täitmiseks vajalike kogumis-, demonteerimis- ja taaskasutustoimingute läbiviimiseks peavad tootjad või neid esindavad TVO-d kokku leppima jäätmekäitlejate/lammutustöökodade ja ümbertöötajatega.

4.4 Romusõidukite käitlusnõuded

Romusõidukite ja nende osade käitlus hõlmab nende jäätmete vedu, ladustamist, demonteerimist ja lammutamist, materjalide ja koostisosade kordus- ja taaskasutust ning kõrvaldamist. Romusõidukite käitlemine kätkeb endas olulisi keskkonna- ja terviseriske. Seepärast peavad eelkõige jäätmekäitlejad ja lammutuskojad arvestama mitmeid nõudeid, mis on sätestatud keskkonnaministri 8. juuli 2004. aasta määrusega nr 89.

Nimetatud määrus kehtestab **romusõidukite demonteerimise** nõuded ja tingimused, samuti **nõuded kogumiskohale ja lammutuskojale**.

Romusõiduki demonteerimisel tuleb eraldada sõidukist korduskasutatavad osad (arvestades turu vajadust ja ohutust) ning ohtlikud ained või neid sisaldavad osad (akud, PCB-sid ja PCT-id sisaldavad kondensaatorid, vedelgaasimahutid, kütused ja õlid ning muud ohtlikud vedelikud, kliimaseadmete täiteaine, plahvatusohtlikud osad, elavhõbedat sisaldavad seadmed).

Enne romusõiduki lõplikku purustamist tuleks sellelt muuhulgas demonteerida katalüsaatorid, vaske, alumiiniumi ja magneesiumi sisaldavad metallosad ning rehvid, klaas- ja suured plastosad. Seda eriti juhul, kui nimetatud materjalid ei ole tehnoloogilistel põhjustel pärast purustamist eraldatavad. Kuna purusti kergfraktsioon suunatakse valdavalt jäätmena kõrvaldamisele või mõnel juhul ka põletusse, siis on suuremate mittemetallmaterjalist osade eelnev eraldamine vajalik taaskasutuse sihtarvude täitmiseks (vt ka ptk 4.3).

Kõikidel romusõidukite käitlusteenuseid pakkuvatel ettevõtetel peab jäätmeseaduse kohaselt olema **jäätmeluba** ja vajaduse korral ka **ohtlike jäätmete käitluslitsents**.⁷ Tootjad või neile romusõidukite käitlusteenust pakuvad ettevõtted peavad tagama, et romusõidukite ja nende osade kogumise, demonteerimise ja taaskasutamise tehnoloogiad ning kogumis- ja käitluskohad vastavad keskkonnaministri määrusega nr 89 sätestatud nõuetele ja tingimustele.

4.5 Tagasivõtu- ja taaskasutuskohustuse täitmise võimalused

Mootorsõidukite ja nende osade, k.a rehvide valmistajatel ja maaletoojatel on eespool kirjeldatud õigusaktide nõuete täitmiseks kaks võimalust:

- 1) täita oma kohustused individuaalselt (iga ettevõtte iseseisvalt) või
- 2) ühineda kollektiivse süsteemiga, andes oma kohustused üle tootjavastutusorganisatsioonile.

Juhul kui ettevõtte otsustab täita õigusaktide nõudeid **iseseisvalt**, peab ta looma omaette kogumisvõrgustiku, mis võimaldab tema poolt valmistatud, maale toodud ja turustatud mootorsõidukid kokku koguda ja taaskasutada, nii et oleksid täidetud taaskasutuse sihtarvud. Samas eeldab romusõidukite käitlemise kulude proportsionaalse turuosa jaotamise nõue ka individuaalse lähenemise puhul romusõidukite kogumisel ja käitlemisel teiste ettevõtetega või kollektiivsete süsteemidega koostööd teha (vt ka ptk 4.6).

Individuaalse lähenemise korral peab ettevõtte tagama iseseisvalt ka mootorsõidukite ja nendest tekkiva romu arvestus- ja aruandluskohustuse täitmise, esitades probleemtoodete registrisse kava, kus peab olema näidatud, kui palju eeldatavalt jäätmeid tekib, kuidas neid kogutakse (kogumisvõrgu kirjeldus) ja jäätmekäitlust rahastatakse, kes viib läbi kogutud jäätmete käitlemist jms (vt ka ptk 4.3.1). Peale selle peab tootjal olema oma kohustuste täitmiseks piisav tagatis. Individuaalsel kohustuste täitmisel saab tagatisena näidata näiteks romusõidukite käitlemise kindlustust või kanda kinnisele pangakontole teatud rahasumma (peaks olema ligilähedane ettevõtte poolt turule lastud mootorsõidukite ja nende osade tulevaste jäätmekäitluskuludega, kui need eeldatavalt jäätmeteks muutuvad).

Teiste riikide kogemustele toetudes ning individuaalse kohustuse täimise keerukust ja kulukust arvestades on enamik ettevõtteid eelistanud oma kogumise, taaskasutuse ja kõrvaldamise **korraldada kollektiivselt**, andes oma kohustused üle **tootjavastutusorganisatsioonile**, kes sellega seotud tegevust nende eest korraldab (vt ka ptk 4.6). Juhul kui ettevõtte on oma kohustuse üle andnud TVO-le, ei pea ta detailset aruannet probleemtoodete registrisse iseseisvalt esitama. Samuti ei pea ettevõtte näitama eraldi tagatist, kuna tootja vastutuse organisatsioonis osalemist loetakse üheks asjakohaseks rahastamissüsteemiks.

⁷ Romusõidukite esmakogumiseks (lõppkasutajatelt tagasivõtuks) mõeldud kohad ei pruugi olla jäätmeloakohuslased, küll aga peavad kogumiskohad vastama keskkonnaministri määruse nr 89 nõuetele.

Juhul kui romusõidukitest on eemaldatud ohtlikud aineid, ei pruugi neid ohtlike jäätmetena enam vaadelda. Selliseid mootorsõidukeid või nende osi käitleval ettevõttel ei pea olema ohtlike jäätmete käitluslitsentsi.

Ühtne TVO poolt hallatav kogumissüsteem lubab süsteemi käitamisega seotud kulusid kokku hoida tänu sellele, et ühtse kogumispunktide võrgustiku haldamine, logistika ja suuremad jäätmekogused tagavad tõhusama tegevuse. Peale tootjate on selline süsteem lihtne ja arusaadav ka teistele osapooltele (mootorsõidukiomanikud, jäätmekäitlejad ja ametkonnad).

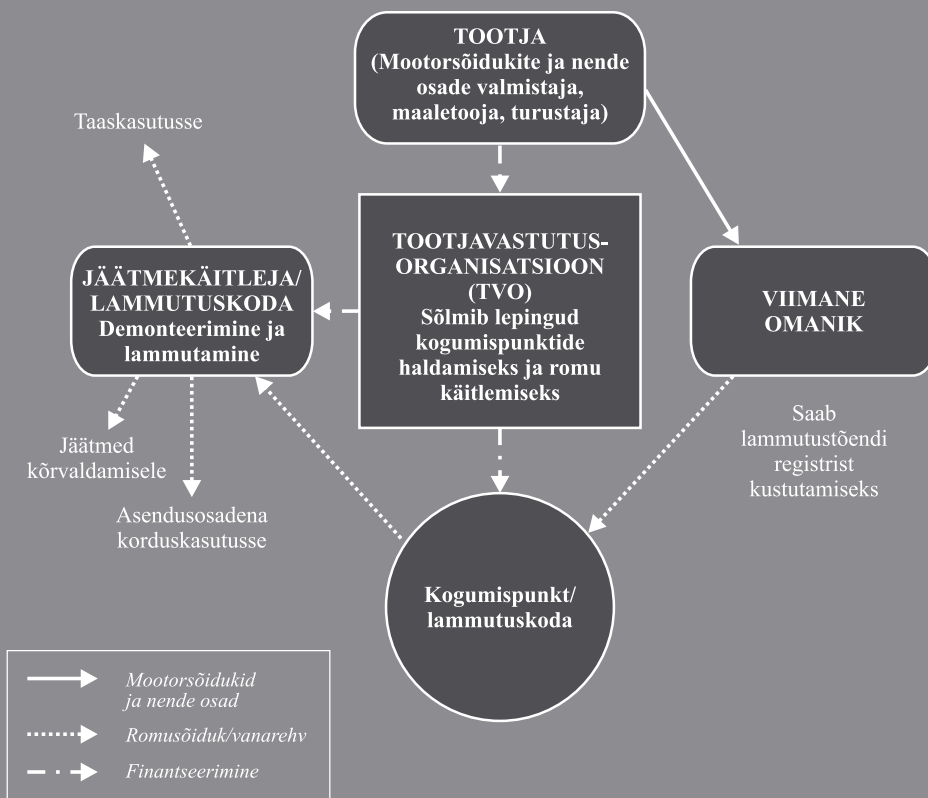
4.6 Kogumissüsteemi toimimise kirjeldus

Kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimine

Paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides kogutakse ja taaskasutatakse valdav osa romusõidukeid kollektiivse süsteemi kaudu, kus keskset rolli mängib tootjate poolt asutatud **tootjavastutuseorganisatsioon**, kellele tootjad saavad üle anda õigusaktidega sätestatud kohustused.

Romusõidukite või vanarehvide kogumis- ja taaskasutussüsteemi haldav organisatsioon korraldab temaga liitunud või lepingu sõlminud ettevõtjate eest romu kogumise ja taaskasutamise vastavalt nõutud sihtarvudele. Selleks loob TVO **üleriigilise kogumissüsteemi**, mis põhineb kogumispunktide võrgustikul. Romusõidukite või rehvide kogumiseks, romu demonteerimiseks ja lammutamiseks, materjalide ja koostisosade kordus- ja taaskasutamiseks ning kõrvaldamiseks sõlmib TVO tavaliselt lepingud jäätmekäitlejate ja lammutuskodadega.

Romusõidukite ja vanarehvide kogumis- ja taaskasutussüsteemi toimimine

Kogumissüsteemi haldamiseks ja kulude jagamiseks esitavad tootjad TVO-le vajalikud andmed (nende turustatud romusõidukite ja nende osade kogused). Tavaliselt esitab TVO ettevõtete eest asjakohastele ametkondadele (nt probleemtooteregister) ka mootorsõidukite ja neist tekkinud romu käitlemisega seotud aruanded.

Finantseerimine

Tootjad peavad tagama romusõidukite ja nende osade kogumise (kogumispunktide ja tagastatud romusõidukite edasise veo), taaskasutamise, käitlemise ja kõrvaldamisega seotud kulud. Tootjad on kohustatud finantseerima ainult tagastamise hetkel registris olevate mootorsõidukite käitlemist. Selleks kehtestavad ettevõtted müüdavatele mootorsõidukitele ja nende osadele tavaliselt jäätmekäitluse hinnalisa, mis peaks peegeldama vastava romu käitlemise kulusid.

Tootjad peavad katma kogutava romu käitluskulud proportsionaalselt nende turuosaga. Selline kulude jaotamise põhimõte eeldab kõikide tootjate koostööd ning kokkuleppeid tagastatud romu käitlemisega seotud kulude katmiseks. Probleemtooteregister peab arvestust tootjate turuosa kohta, aga kulude jaotamises peavad ettevõtted ise kokku leppima.

Kui tootja on andnud oma kohustused üle TVO-le, korraldab viimane romusõidukite kogumis- ja taaskasutussüsteemi finantseerimise. Selleks maksavad tootjad TVO kehtestatud tariifide alusel taaskasutustasu vastavalt nende poolt turule lastud mootorsõidukite ja nende osade kogusele.

Et tagada enda poolt turule lastud seadmetest tulevikus tekkiva romu käitlemist ja sellega seotud kulude katmist (juhul kui ettevõtte on näiteks lõpetanud oma tegevuse), peavad tootjatel olema piisavad tagatised. Tagatis võib olla tootja osalemine omarahalise või muu sellega võrdsustatud panusega romusõidukite kogumise ja käitlemisega seotud asjakohastes rahastamissüsteemides (nt osalemine TVO poolt korraldatud kollektiivses kogumis- ja taaskasutussüsteemis), ringlussevõtu kindlustus või kinnine pangakonto.

KORDUMA KIPPUVAD KÜSIMUSED

Mis on tootja vastutuse põhimõte?

Tootja vastutuse põhimõte tähendab, et jäätmeseaduses määratletud probleemtoodete (nt patareid ja akud, elektri- ja elektroonikaseadmed, mootorsõidukid ja nende osad, k.a rehvid) tootjad peavad tagama valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud tootest tekkivate jäätmete kokkukogumise ja nende taaskasutamise või kõrvaldamise, kusjuures nende tegevustega seotud kulud peab kandma tootja (vt ka ptk 2.1).

Kes on tootja?

Jäätmeseaduse tähenduses on tootja isik, kes valmistab ja müüb tooteid oma kaubamärgi all, tegeleb teiste poolt valmistatud toodete edasimüügiga või veab tooteid Eestisse sisse nende turustamise või edasimüügi eesmärgil (vt ka ptk 2.1, 3.2, 4.2).

Millised on tootjate õigusaktidest tulenevad kohustused?

Elektri- ja elektroonikaseadmete ning mootorsõidukite ja nende osade tootjate kohustused:

- registreerimise kohustus probleemtooteregistris
- nende poolt valmistatud, sisse ja välja veetud EE-seadmete või mootorsõidukite ja nende osade ning neist tekkivate jäätmete arvestuse pidamise ja aruandluse kohustus
- toodete märgistamise ja neist teavitamise kohustus
- kogumis- ja tagasivõtu- ning taaskasutuskohustus

Millised on jäätmekäitlejate õigusaktidest tulenevad kohustused?

Romu kogumise, lammutamise ja demonteerimise, taaskasutuse ning kõrvaldamisega tegelevad ettevõtted ja käitluskohad peavad täitma mitmeid nõudeid ja vastama teatud tingimustele (vt ptk 3.4 ja 4.4). Nimetatud tegevuste läbiviijatel (v.a romu esmakogumiseks mõeldud kohad, nt kauplused) peab jäätmeseadust tulenevalt olema jäätmeluba ja vajaduse korral ka ohtlike jäätmete käitluslitsents (v.a juhul, kui ettevõtte käitleb ainult sellist romu, millest ohtlikud ained on eelnevalt eemaldatud).

Millised õigused on tarbijal ja lõppkasutajal?

EE-seadmete lõppkasutajatel ja mootorsõidukite, k.a vanarehvide viimastel omanikel on õigus tekkinud romu tasuta tagastada tootjate poolt korraldatud kogumispunkti. Uue EE-seadme, nt külmkapi ostnud tarbijal on lisaks õigus tagastada kauplusesse sama liiki kasutatud seade (vt lähemalt ptk 3.3.3). Silmas tuleb pidada, et tasuta saab üle anda ainult liiklusregistris arvel oleva mootorsõiduki. Oluline on, et üleantav romu oleks komplektna ja olulised osad ei tohi puududa. Kogumiskohta üleantav romu ei tohi sisaldada muid jäätmeid (vt ka ptk 4.3.3).

Millised võimalused on tootjal täita õigusaktide nõudeid?

Oma kohustuste täitmiseks on ettevõtjal kaks võimalust:

- täita oma kohustusi individuaalselt (iga ettevõtte iseseisvalt) või
- ühineda kollektiivse süsteemiga, andes oma kohustused üle tootjavastutusorganisatsioonile

Teiste riikide kogemustele toetudes ning individuaalse kohustuse täitmise keerukust ja kulukust arvestades on enamik ettevõtteid eelistanud anda oma kohustused üle tootjavastutusorganisatsioonile (vt ka ptk 3.5 ja 4.5).

